

Hans i Hagen

Av

Jon Løyland

HANS I HAGEN

AV
JON LØYLAND

Utgitt av
AGDER HISTORIELAG
1952
(Med støtte av Vennesla kommune)

INNHALD :

Innleiing	side 3
Rug�n-visa	« 8
Vennesla-visa	« 13
Sviken kjærleik	« 16
Struensee-visa	« 20
Lofthus-visa	« 32
Religiøs dikting	« 43
Hans og drykken	« 44
Heim og born	« 45
Vise om Ingeborg Olsdatter	« 47
Hans gifter seg att	« 50
En vise om Ragnhild Mortensdatters død og endeligt	« 50
Ein søknad til bispen. Hans d�yr.	« 53
Religiøse dikt:	« 56
Om Kristi død og lidelse	« 56
Paaskesang	« 61
Om skabelsen og syndefaldet	« 63
Sødalsvisa. Om drukkenskaben	« 66
O Gud se nu i naade	« 72
Verdens kjærlighed	« 75
Den rette kristenkj�rlighed	« 78
Salige er de øine som se det I se	« 82
En rigsdag i høiden	« 86
Prent og oppskrifter	« 89
Attersyn	« 91

Då eg i åri 1912—14 var lærar i Vennesla, tok eg til å skriva opp det eg høyrde fortalt om Hans i Hagen eller Hans Jensen Grovene som han ei tid skreiv seg. Der var mange som kunne småstubbar av rimi hans, men få som kunne noko større i samanheng. Mest fekk eg av Ommund Sagedalen som var komen frå Ravnås. Han hadde eit godt minne og var sterkt interessert i gamal segn og soge. — Elles so har eg leita rundt i Agderbygdene, og frå Marnadalen i vest til Åmli i Aust har eg funne tilfang til den samlingi som kjem her.

Rettskrivingi har det vore vanskar med. Av sume dikt finst det fleire oppskrifter med ulik versskipnad og rettskriving. Teikn finst det lite av. Eg har då funne det likast å normalisera rettskrivingi litt, likevel so at ho har den gamle dåmen. Substantiv har eg vanleg skrive med liten bokstav, sernamn undanteke. Eg har aldri funne ei einaste oppskrift som er gjord av forfattaren sjølv — hadde eg det gjort, ville eg sjølv sagt nytta hans eigi rettskriving.

Einaste dokumentet eg har kome over med hans handskrift, er søknaden til bispen om å få sonen Olav som hjelpeklokkar. Han er prenta ordrett.

INNLEIING

Det ser ut som egdene i gamal tid har havt stor sans for diktning. Både dei gamle og dei nye stevi ser ut til å ha rette heimstaden sin her på Agder og i Telemark. Men folket i Vest-Telemark ser ut til å vera nærskyldige egdene. Det har Alex-

ander Bugge ført prov for. Samleis er det med folkevisone, dei fleste av desse er og oppteikna i Telemark og på Agder. Eventyri derimot finst meir jamt utover landet. Det ser soleis ut at verskunsti har egdene havt ei sers interesse for. — Av dei gamle sogeskaldane kan me nemna Tjodolv frå Kvin og Kale Kallson, den seinare Ragnvald Orknøyjarl, dei var egder.

Etter det me kan skyna, so er det ikkje berre overklassa i bondesamfundet som har havt interesse for versekunst — ho har vore åljamt å finna hjå høg og låg, husmannen og lausarbeidaren liksovel som hjå den sjølveigande bonden. Men denne folkediktingi er namnlaus. Me veit ikkje kven meisteren er — einskilde stev frå nyare dato undantekne.

Det er ikkje alle som har like lett for å rima. Han må ha godt herredøme over målet den som skal laga fullgode rim. Og verre vart det då dei tok til å rima på dansk, det var vel helst etter 1736 då dansken vart undervisningsmålet for den norske ungdomen. Då vart det fint å kunne målbera seg på dansk.

Einskilde bygdediktarar har merkt seg ut og gjort seg namnkjende. Ein av dei er Hans i Hagen frå Vennesla. *Hans Jensen*, skreiv han stundom, eller og *Hans Jensen Grovene*. Det er no over 200 år sidan han vart fødd, men i Vennesla og grannebygdene er namnet hans velkjent ogso i dag, og sume av visone hans er historiske dokument som sogeskrivarane hermer, just som Snorre hermer skaldane i dei gamle kongesogone sine. Eg kjem til å nytta namnet Hans i Hagen. Det er under det namn han er vorten kjend, og lever i folkeminnet i dag.

Hans i Hagen er fødd på Grovane i året 1739. Dei var 3 sambrør: *Christen Jensen* som budde på Skisland, *Gunder Jensen Skisland*, lensmann i Iveland 1780—1799 og *Hans*; halvbror *Geiru* (Geirulv) *Jensen Grovene*; ei samsyster *Rane* *Jensdatter* g. m. Gunder Kidelsen, Kr.sand og ei halvsyster *Gunvor Jensdatter* g. m. Tellef Knudane frå Iveland. Men Hans var ikkje eldst, og måtte difor bort frå garden.

Det fyrste eg veit å melda um Hans er at han i 1764 — då han var 24 år gamal — gifte seg med Ingeborg Olsdotter 24. april. Hans segjer dette um henne i ei vise han dikta då ho var død:

*Hun kom til verden av et blod
som tjente Herren trolig.*

*Hun var i hjerte, sind og mod
fornøiet still og rolig.*

*I ægteskab vi sammen kom
for uden arv og eiendom,¹⁾
for uden hus og bolig.*

Hadde ikkje Hans nokon arv eller eigedom å lita på då han gifte seg, so hadde han likevel noko i vonom. For same året fekk han ekspektanse (vart gjeven von) på klokkar-posten i heimbygdi om han bare synte seg dugande som lærar. Det gjorde han nok ogso, for klokkar vart han ikkje lenge etter.

Etter som segni fortel, var Hans ein framifrå klokkar. Han lever enno i segni mest like stor, trur eg, som diktar og klokkar. Og at han ikkje var so avvegen som diktar er visone som seinare kjem godt prov på. Koss han var som klokkar er det vandare å føra prov for. Vennesla har havt glupe klokkarar seinare au, men det er ingen som i segni er vorten so stor som Hans i Hagen. Men truleg er det at dikt- ingi hans har auka det ry han elles vilde ha fenge som klokkar.

Det som det mest galdt om for ein klokkar i gamle dagar, det var om han var god til å syngja. Dei som er vande med å høyra orgelet i kyrkja kvar helg, dei kan vandt gjera seg tanke om kor mykje ein glup klokkar kan gjera til å styra og leia kyrkjesongen. Dersom ikkje klok karen har høgt og sterkt mål so han kan høyrast over kyrkjemugen, so vil sume syngja fortare og andre seinare og samsongen vert skipla.

1) Sume oppskrifter har: med ringe arv.

Men etter som segni fortel, so var Hans god både til å syngja sjølv, og til å styra og leia kyrkjesongen.

Det var ikkje noko mætt å vera lærar i dei tider. Løni var ikkje sers lokkande. Kva lærarløni var i Vennesla på desse tider, har eg ikkje havt høve til å røkja etter. Men etter det og har set andre stader i frå, skulde eg tru at 5—6 rdl. i årsløn var det vanlege. Attåt dette hadde so læraren hus og kost fritt i undervisningstidi. Men trass i at løni var liti, so vart det i det same skulekommisjonsmøte der Hans fekk lovnad på klokkarposten greitt sagt ifrå at bygdi ikkje hadde råd til å løna meir enn ein lærar.

Og om Hans i Hagen var både lærar og klokkar, so vart baa desse lønene for små til å leva av heile året. Klokkaeren laut ut på bygdi på arbeid, og han ser ikkje ut til å ha vori kræsen om arbeidet heller. Truleg var det ikkje flust av arbeid, so han måtte taka det som baudst.

Mange gonger kunde det under arbeidet treffa so ymist til, og dei morosame hendingane han stundom var ute for, dei laga han vers om, og stundom vart det små visor utav det. Desse versi har visst sjeldan vorte oppskrivne, men dei har levt på folkemunnen til våre dagar. Sume av dei er ikkje mykje kræsne anten i val av emne eller ord, og det er likt til at desse småversi har vore dikta på bygdemålet.

Ein gong har dei vore ibeit for ein slåttekar på Skulebør'åsen, ein plass vest på Moseid eller Drivenesheiane. So har dei fenge klokkaeren til slåttekar, og om slåtten sin her har han laga denne visa:

*Mæ bøn å mæ gråd å mæ venlige tale
fekk dei me' ti Skulebør'åsen å slå.
Då e kom der, skulle gjentene male
ei haltønne konn som på bastua lå.
Dei kom mæ ei mjelkeskål, de va' de fyste,
dei banna å svor at e skulle kje tyste.*

*So tok e mitt orv å min stikk uti hende
å skjefte uti Markus Moseid's ljå,
å hen i ein bakke der blei e kje lenge,
for e va ein ypperli kar ti å slå —*

*i rusk å i rask å i bringebærris
e kunne forstå at dei hadde den vis —
(å slå slikt, meiner han).*

Av denne visa har der vore eitt eller to vers til, men eg har berre fenge tak i desse linone, som visst har vore slutten på verset:

*Eg ynskte dei hadde dei friar i vente
som kunne betjene dei Skulebør-gjente.*

Seinare har eg og fått tak i desse som nok ogso har vore sluttlinone på eit vers.

*Det hadde ein hjuring, ein krop ti å gjæde,
ring ti å høye å sein ti å sæde.*

Flotingsarbeidet vert rekna for å vera eit både stridt og farefullt arbeid. Hans har ogso vore med på dette både i Otra og side-elvar. Ogso her har han fått bruk for versekunsti si. Eingong han var med flota i Otra, laga han ei vise om flotingi. Visa tok til so:

*Så måtte den sekken på ryggen igjen
som fossekaren pleier å bære.
På Skisland der tog vi vårt selskab igjen
hos lensmannen monne det være*

Meir har eg ikkje fått tak i av denne visa. Men det var broren, *Gunder Jensen*, som budde på Skisland og var lensmann i Iveland i dei dagar.

Ein annan visestubb om flotingsarbeidet luar so:

*I frå Steinsland kom ud eit heilt kompani
som sku følle.¹⁾
Der va kje kun ein iblant alle de ti
som kun' tølle.²⁾
Men så kom der ein,
gjekk opp på ein stein,
hans rygg va' for smal å hans bein va' for klein
ti å følle.*

¹⁾ Følle = flota.

²⁾ Tølle — som tølte til, var så det gjekk an.

Rugån-visa.

Rugåna heiter elvi som renn framom Ruenes og Samkom. Ho møter Otra ved Grovane. Om flotingi her har Hans i Hagen laga den beste flotarvisa. 2—3 vers av denne levde endå på folkemunnen i Vennesla kring 1914 då eg tok til å samla på dikti til Hans i Hagen. Men Salve Aagsæd fann ei oppskrift i Laudal. Ho er skrevi 14. febr. 1794 av *Torgius Johnsen Næsset*. Aslak Fjermedal prenta henne i Bidrag til Agders Historie hefte 19. i 1936. Rettskrivingi her noko tiljamna.

En vise at sjunge under sin egen melodi.

1.

*Om våren då snøen avtoge
lod Torgrim den order udgå
i alle de vinkler og kroge
som han viste de garan de lå
at møde kver eneste mann
som bås-hag å brod kunne føre
å sette den fying i stann.*

2.

*Nå ve me ti Rugåne renne
å sjå me fær fya vår fram.
Sjur Børusen han setter stenge,
Sjur Rasmussen stikker av land.
Jens Ruenes står på sin post.
Jon Jeppestøl står der som spruda
å sjel mått' han holle seg kost.*

3.

*I frå Omdal kom bjelkane lange,
de gjore vår fløyding så gal.
Så begynte me ti å samle
på skrape han eide Nils Val.¹⁾
Slåshølen den blei full.*

¹⁾ Niels Wahl - borgar og handelsmann i Kr.sand.

*Fem gonge den da'en de skjedde
Nils Voreland kanta om kull.*

4.

*Den da'en då Nils miste hatten,
då visste e inkje tobakk å få.
Då viste de me' oppå klatten
der såg e kor hatten hans lå.
Nils Voreland blei så gesvind,
han ga me' et stykke ud'a hita,
å de va så langt som 'n fing.*

5.

*Kan du minnast mæ Omdals kjønne
då me gjore Torgrim de puss?
E' va glæ den leikjen fekk enne
å me måtte bli i hans hus.
På Verås der fekk de skam,
om skjære-torsdag fekk e mi visse,
om langefredag tog de meg fram.*

6.

*Af hjerte me skrige å råbe
at denne fying ska gå,
men når som der settes en bråde,
da siger me: Lader den stå.
Så fekk me då slide de fram.
Så gjekk e' a heim ti Jeyru¹⁾
der tog e' me' en tvo skillings dram.*

Per Mørch var kjøpmann i Kristiansand. Han var ein mektig mann som hadde mange eigedomar oppe i Otra-dalføret, soleis ogso på Kleppheia som grensar til Vennesla men ligg i Birkenes. Hans var med slo der for Per Mørch eingong. Om dette laga han ei vise:

¹⁾ Jeyru, truleg Geiru Jensen Grovene, halvbror til Hans.

1.

*På heia ved Klepp me begjonde å slå
å Anders og Markus og Jens dei ga på
rett som noge ypperlig kare,
men ette kom eg og Ola og Hans
de va nå så vidt me kun' holle balans
og vel våre skåre forsvare, forsvare, forsvare,
og kost tu're me inkje spare.*

2.

*De andre lå ude og inkje kom heim.
tre dage der etter då møtte me dei,
då blei me i tale vel tjue.
Då slo Gunnar Jørensens mitte på ei myr,
han talte med svogeren sin om ei kjyr
om medel og anden formue, formue, formue
som han hadde give hans frue.*

3.

*Me slo oppå heia då vere va godt,
då folkan va friske, og mat ha me nok,
me frygta ei fore å blanne.
Så gjekk me te huse då sola gjekk ne,
der fyde oss 'n fugl va litt mindre enn ei skjer,
han gjekk ligsom Mørches madame, madame, madame,
og alt det han song va det same.¹⁾*

Hans fekk eit buksepar av Per Mørch då han hadde dikta denne visa. Per Mørch lika visst heller ikkje «madama» so sers. Ho skulle vera so fin og snerpi på det.

Ommund Markusson Moseid song verset om «skjeri» for Per Mørch eingong han kom til Vikeland. Ommund fekk ein god dram av Per Mørch då.

Johannes Skar fortel i Gamalt or Setesdal om denne same hendingi. Han seier Per Mørch mislika verset og sa at Hans var kje til anna enn til dikta for fossekarane. Då tok Hans ut frå han og var aldri fossekar meir.

¹⁾ Denne visa er og oppskrivi av Torgjus Johnsen Næsset og prenta i Bidrag til A. H. 1936. Rettskrivingi er jamna på so ho er lettare lesa.

— — —
Siste verset av denne visa skreiv eg opp 1925 etter Jens Gunstveit, Hægeland. Han kunne det slik:

*Me reiste på heia å veret var godt
folk var me mange og mat ha me nok
så me var kje redd for å blande.
Så reiste me heimatt då sola gjekk ner
då så me 'n fugl litt mindre enn ei skjer
den kalte me Mørches madamme.*

Eingong kom Hans til Eikeland og skulde male. Men Hans lika betre sitja inne røda med kvinnfolki om dagane enn å vera i kvernhuset og sjå etter kverni. Då kom Pål Eldhuset inn og varskodde at kverni gjekk over seg (at ho fekk so mykje korn i auga at det rann over.)

*Ti Eikeland kom e i gnellande frost
Ti Ola å male, å han holdt mé kost,
så mol e ti me' å ti mine.
Men so kom Pål i Eldhuset springande ne,
han huka å kruka å falt uti kne
å ropte å skreik e sku kome å se,
å la ti om h - - - - - pine
at kvinna ha setta ei kline.¹⁾*

Ein gong Hans hadde vore med sett opp eit hus, dikta han dette:

*Hans Jensen var en dygtig kar,
han bygde hus til mor og far.
Det var forunderlig at slik en dott
kunn rekke op og legge taget godt.*

Folk kringum i bygdi fekk snart greie på at Hans var slik kar til å laga vers. Og når det baudst eit lageleg høve,

¹⁾ Når kornet var rått, var det gjerne so at kverni ikkje fekk mjølet ifrå seg, men det la seg i ei kake ho sette «kline».

so bad dei han gjerne om å dikta om det eller hitt. Eingong han hadde fenge seg ein kjesling einkvar staden, bad dei han gjera eit vers om han med same. Hans hadde det straks ferdig:

*Jeg beder I ville
med min puselille
vær inderlig god
så skal I fornemme
han mysnan kan klemme
med sin lille klo.*

Hans hadde det lytet han var so sli etter brennevin. Han før kringom på gardane heldt skule og vart godt lika. Det var då ikkje so underleg om det lagdest til ein dram no og då. Truleg er det at når brennevinet gjekk til hovudet, slo han seg meir laus og song for folk både sine eigne dikt og andre. Men den eine drammen dreg gjerne den andre etter seg, og det er då ikkje so greitt å passa måten. Hans greidde det ikkje, og stundom gjekk det over striken. Og ettersom det leid, vart han meir og meir forfallen til drykken. Han skyna det sjølv au, men viljen var for veik til å standa imot. Ogso kona skyna dette bar galne vegen, og prøva halda han borte frå drykkjelagi, men det var nok ikkje allstødt ho greidde det.

*Hans i Lunden drukken var
så han kantet overende.
Brændevin det årsag var
at han op i gryden får
og sig monne brænde.*

Dette verset skal ogso vera av Hans i Hagen, og det skal vera om seg sjølv han syng. Kvifor han her kallar seg Hans i Lunden veit eg ikkje, kanhenda det bare er ei omblending av sogemannen.

Regla som etter kjem, er av Hans. Kva ho siktar til veit eg ikkje. Kanskje er det berre ord han hev sett til ein danse-trall. I sume bygder finst liknande reglor dei hev bruka helst til springdansar.

*Hans i Hagen
å Halvor naken
å Knut Pampaas
ta Gunvor mæ,
Tarjer Grovan
ho åt opp skovan
å de veit eg.*

Vennesla-visa.

Om gardane i bygdi hev han dikta ei vise som vart kjend langt utom bygdegrensone. Peter Lunde hev soleis i Søgne funne ei avskrift som er teki 2. mars 1792, fire år før Hans døydde. Karl Kristensen fann og ei avskrift på Ravnås i Vennesla. Dei fleste versi hev eg elles fenge teikna ned etter gamle folk, helst i Vennesla.

1

*All min fortrøstning den er til Guds nåde,
han meg så troligen hjelper i nød;
Verås og Ruenes begge til hobe
kan undertiden levere meg brød.
Herre, du sande retfærdige dommer,
giv denem nåde og stå denem bi,
og når du vældig i skyene kommer,
lad dem indsamles i glæde med dig.*

2

*Aamdal i mange adskillige måder
ser mig forsynet med klæder og brød,
Herre forlene dem visdom og nåde
at de må blive ham tro til sin død.
Jeppestøl må' jeg tilbørligen takke,
Grovan mit fødested går jeg forbi,
ti jeg vil heller på døren mig pakke
end jeg vil leve med denem i krig.*

3

Vennesland må jeg ei heller forglemme,
 kjærlighed viser at viljen er god,
 tvende har føde, og tvende har penge
 til at opreise den ringe på fod.
 Herre dem rigelig føde og nære,
 lad dem tilsammen i kjærlighed bo,
 og før man denem til graven skal bære,
 lad dem hendø i den levende tro.

4

Eikeland regner det ikke så nøie
 hvad der om året til fattige går ud,
 Alt deres gode de får fra det høie
 derfor de priser den mægtige Gud.
 Herre du selv deres ungdom oplære
 så deres hjerte må hænge ved dig.
 Når de ei lenger på jorden skal være
 lad dem hendø i den salige tid.

5

Kvarestein må jeg vel drage til minde
 der jeg af brødrene godset op bar.
 Da jeg mig lod med betaling indfinde
 sagde de begge: «Din regning er klar.»
 Gud som lod manna frå himmelen sende
 og udi ørken gav israël vand,
 giv denem brød indtil dagenes ende,
 siden et sted i det himmelske land.

6

Torkel ved Aana i talet må være
 han som bær Salomons visdom og pragt,
 alle bør hanem at lyde og ære
 alle bør gjøre som han haver sagt.
 Underligt er det han kalder sig bonde,
 bedre det sommeer han var en profet,
 en ypperlig kvern og en priselig kone
 når han dem bruger då går det så lett.

7

*Alle de andre omliggende steder:
Rønningen, Honnemyr, store og små,
Herre lad salighed være dem rede
når de ved døden av verden skal gå!
Lad dine ord deres hjerter påminde
hvad de skal gjøre og hvad de skal tro,
redelig stride og mandelig være,
siden at blive i fred og i ro.*

8

*Alle som hen til din kirke og bolig
søge dit ord med en inderlig lyst,
giv denem nåde at tjene dig trolig
og at fortryde sin' feil og sin' brøst.
Lad dem av åndens oprørelse komme
her i ditt tempel som lydige får,
giv denem bolig hos alle de fromme
udi din himmel når verden forgår.*

Segni seier at «Torkel mæ Ana» (Eikelandså) frå fyrst av ikkje var komen med i visa. Han gjekk då til Hans og bad om at han au måtte få eit vers, og det fekk han. Men Hans hev ikkje kunna halde seg anna han må gjeva han eit lite hipp, og bryt difor med den ålvorsame høgtidelege tonen han elles held i denne gardvisa.

Eingong Hans hadde vore i byen, var han på heimferdi innom på Stray hjå Fredrik. Truleg har han då høyrte gjete gardvisa i Vennesla, for han bad Hans om å dikta om Stray au, so skulde han få den fyrste laksen som kom i «støgåne».¹⁾ Hans gjekk då ut i forstova og var der ei stund. Då han so kom inn att, hadde han verset ferdig:

*Stray er en veldige gård at beskue
når man fra staden til denem går op.
Fredrik han bor i den forreste stue,
sterk er hans arm og stor er hans kropp.*

¹⁾ Garnet i stoa.

Meir har eg ikkje kunna få tak i, men det er same verse-målet som i gardvisa frå Vennesla, og der er versi på 8 linor, so det er truleg at dette verset ogso har vore minst so langt. Heller ikkje veit eg om der har vore fleire vers.

Sviken kjærleik.

For ein bonde Torkjel Horverak skal Hans i Hagen ha dikta ei vise. Torkjel var narra av ei gjente som tente hjå presten, og so har han funne utløysing for sorgi med å syngja om henne. Diktaren nyttar her høvet til å nemna mange trulause kvinnor, soleis Helene og Jesabel. Men om kvinna er ein trulaus ven, treng ein kje sakna vener for det. David og Jonatan heldt av kvarandre, og venskapen varde livet ut.

Lenge fann eg berre brotstykke av denne visa: i Setesdal, Åseral m. fl., men i Birketveitboki er heile visa avskrivi. Ho høyrer til dei beste visone hans, tykkjer eg.¹⁾

En smuk vise om venskabs ubestandighed.

1

*Kom mine venner og laan mig et øre
enda jeg kun er en bonde af stand.
Sandhed den vil jeg for eder fremføre
om I har lyst til at høre min sang,
Sandhed, oprigtighed alle bepryder
som ere trofast i hjerte og mund,
falskhed, bedrageri, laster og lyder,
de burde straffes for uden miskund.*

2

*Hvor jeg mig vender, jeg kan mig forsvare
naar jeg paa sandhedens veie gaar frem,*

¹⁾ Jørund Løland, Iveland, kallar denne visa Sandribvisa. Kan gjenta ha vore derifrå tru? Sandrib er ein gard i Øvrebo.

*men hvor er den som kan tage sig vare
for en ustadig og svingefuld ven?
Lad dem utbryde med ordene søde
ligesom Juda, det skadelig blod,
jeg gaar dog heller min fiende i møde
om han var væbnet fra hand og til fod.*

3

*Ilde naar tungen og munden er søde,
helst naar det gjælder om ekteskabsbaand.
Verre naar de sine løfter udstede
skriver med tro og bekræfter med haand.
Dette maa jeg hos en pige befinde
som haver lovet mig ekteskab tro.
At hun mig var en bestandig veninde,
skriver hun brever og sender mig to.*

4

*Pigen gik ind den vidløftige bolig,
tjente de folk som gik klæd udi sort.
Men naar jeg tænkte at hun var mig trolig,
kasted hun løftet om ekteskab bort.
Før bad hun kjærlighedsbreve mig sende,
vi skulde leve tilsammen i ro,
loved derhos til sin sin død og sin ende
hun vilde blive bestandig og troe.*

5

*Saa blev den kjærlighed ganske forsvunden
saa blev det venskab besvaret med nei.
Saadanne piger de lover med munden,
hjertet er paa en bedragelig vei.
Enten de haver en anden i sinde
eller de reines blandt sjøgeres tal,
faar man i dagernes ende befinde
naar de for himmelens dommere skal.*

6

*Nu har jeg prøvet hvad Salemon siger:
 «Tro ei en kvinde, det gaar dig ei and.»
 Han lod sig ogsaa forføre af piger
 endog han havde den høie forstand.
 Han tog et tusind af hedenske stamme;
 men jeg har aldrig begjæret kun én.
 Dog maa jeg sige med hanem det samme:
 at de har været til harm og til men.*

7

*Men at jeg derfor bedrøvet skal være
 var jeg begavet med liden forstand,
 thi af eksempel man ofte kan lære
 hvor det gaar til naar at kvinde og mand
 kives og trettes isammen tilhobe,
 sjelder hinanden for dit og for det
 saa at de begge kan miste Guds naade,
 da kan de sige at lykken er slet.*

8

*Dydige kvinde er manden en krone,
 Salemond holder dem bedre end guld,
 men han istemmer en andenslags tone
 naar som de ære af lasterne fuld.
 Man udi skriften eksempel kan finde
 hovmod ulydighed bliver en last:
 Abraham havde en tjeneste kvinde,
 hun blev af huset uddrevet med hast.*

9

*Da kong Asverus i fryd og i glæde
 gjestebud holdt på det kongelig slott,
 bød han sin dronning for sig at indtræde,
 men hun belønnede hanem med spot.
 Hastig fra tronen utstøtte han hende.
 Siden i alle de riger og land
 lader han kongelig ordre udsende:
 Kvinderne de skulde ære sin mand.*

10

*Kunde den skjønnne Helene forvolde
 blodige krig i det grækiske land,
 konger og fyrster saa deilig og bolde
 de maatte falde naar slaget gik and.
 Troja var ikke saa let til at vinde,
 neppe i verden man lignen har vist.
 Underlig fik de et raad udi sinde,
 saa den omsider blev vunden med list.*

11

*Jesabel førde sin mand i ulykke,
 da den uskyldige Nabot blev død,
 noget derefter hun lod sig besmykke,
 talte til Jehu med ordene sød.
 Æren og livet hun maate forlise
 da hun med skam nedaf vinduet faldt.
 Hun blev Samaria hunde til spise,
 saa blev den lestige kvinde betalt.*

12

*Nu mine venner: skal ekteskab være
 himmelens herre behagelig ret,
 bør vi af dette eksemplet at lære
 David og Jonatan de gjorde et,
 endskjønt de ofte med rindende taare
 bleve forfulgte med vold og gevalt
 haver de elsket hinanden saa saare
 indtil Jonatan ved døden henfaldt.*

13

*Bør ikke kvinden og manden da mere
 begge med kjerlighed æde sit brød
 skulde vi trenge til vidnesbyrd flere.
 Gud han har sagt: «De skal være et kjød.»
 Bør de ei ogsaa fornøiet at være
 enten at lykken gaar op eller ned,
 bør ikke manden saa meget regjere
 at de kan leve til sammen i fred?*

14

*Nu vil jeg regne mig blandt deres orden
som haver prøvet utroskaben lidt,
men om jeg lenger skal leve paa jorden
sætter jeg altid til Herren min lid.
Er det Guds vilje jeg ene skal være
eller det sker at jeg bliver en mand,
tjener jeg Gud og min konge med ære,
lader saa pigerne gaa deres gang.*

Struensee-visa.

Kva tid Hans i Hagen tok til å dikta er ikkje so greitt å seia. Struensee-visa fortel om hendingane i 1772, då var Hans kring 33 år gamal. Denne visa er truleg noko av det første me har frå han. Poetisk er ho ikkje mykje å kyta av. Ho har truleg kome ut som skillingsprent. Eg har ikkje kome over noko av desse, men eg har avskrifti frå ei visebok på Birketveit i Iveland. Struensee-visa er på 74 vers.

En smuk vise om forræderiet i Kjøbenhavn den 17. januar 1772.

1

*O Danske folk vil i mig høre,
som elsker rolighed og fred
saa vil jeg udi sang fremføre
hvad som i Kjøbenhavn er sjet.*

2

*Vel er det Norigs rige blevet
forkyndet men dog ikke grandt,
men som det prentet staar og skrevet,
saa skriver jeg og det er sandt.*

3

*Vaar naadig konge sad i velde,
rejerede ret sindelig;
men engang monde lykken helde
saa helle Staden gruet sig.*

4

*Thi en ulykke lod sig tegne
i aaret syttenhundrede
syv gange ti og tvo man reiner,
da blev der stor alarm at se.*

5

*Jeg må nu aller først forklare
om den som bar begyndelsen.
at bringe folk og land i fare
da var det Kongens bedste ven.*

6

*Fra Rensborg udi kongens rige
hid kaam den listig kloge mand
og straks paa lykken høit opstige
med visdom kunst og høi forstand.*

7

*Udaf profesien en læge
gav han sig ud, og det gik vel
hvorfor han optil hoffet træder
og æret blev av kongen selv.*

8

*Hans fulde navn bekjendt er blevet
Johan Fredrik Struense.
I Rensborg hans foreldre lever
og er for ham i sorg og ve.*

9

*Hans moder den forstandig kvinde
det ømme hjerte bær for ham.*

*Thi Hun var vis og klog i sinde
hans fader var en bisp av stand.*

10

*Da Maiestæden fik i sinde
at reise ud til fremmet land
da lod han sig beredent finde
med en serdeles høi forstand.*

11

*Han reiste med til mange steder,
med høi respekt opførte sig,
saa kongen sig derover glædet;
thi alting gik saa lykkelig.*

12

*Som Kongen monne sig forføie,
at reise hjem til Kjøbenhavn;
Da lod han denne mand ophøie
indtil han fik et grevenavn.*

13

*Han lod et ridder baand Ham sjenke
dertil en ring af luttert guld.
Det var urimelig at tenke,
at Han blev Kongen svigefuld.*

14

*Han og Geheimer raad er blevet
og herre for den danske mand.
Det blev af Kongen talt og skrevet
at alle skulde ære Ham.*

15

*Han endnu blev lidt mer forfrem(m)et
og ridder udaf Ellefandt.
Hvorfor han sig udvalgte venner
serdeles en som kaldes Brant.*

16

*Nu maatte han minister være
og raade for det Danske hof.
Han søgte Kongens liv og ære
men da blev Struense for grov.*

17

*Æren og letfærdig lyster
fik i Hans hjerte rom og sted,
saa Hans høihed sig fortrøster
i stadelig ærjerrighed.*

18

*Til kvindekjøn og lystig dage
blev denne herre vel optent
saa mange jaamfruer i Staden
er blevet udaf Hanem sjemt.*

19

*Den sande kristendommens dyder
Han satte i forvirrelse.
Hvorfor og De som Ham adlyder
de kom i stor fordervelse.*

20

*De gamle herrer udi Staden
som forestod regjeringen
de blev med sorg og frygt betagen
og bad om hjælp fra Himmelen.*

21

*Nu var ulykken alt tilrede
den syttende i januar
og Struense lod skrift udstede
at vende folket til sig om.*

22

*Han holdt et raad saa underlige
med sine venner samme nat*

*at ingen turde Kongen sige
hvad de sig havde foresat.*

*Han lod kanonerne opsette
mod Stadens gader og med magt
at bringe folket mod sin vilje
naar Kongen først var ødelagt.*

*Han hele magten strengeligen
forbyde lod paa hvert et sted
saa ingen turde Kongen sige
den ulykke som var bered.*

*Han vilde at de skulde sverge
at være hanem huld og tro
saa vil han kongekronen bære
ogsaa i Kjøbenhavn at bo.*

*En sorg og frygt betog dem alle,
de gode herrer ofte græd
og turde ei med Kongen tale
naar Struense var ikke med.*

*Saa kaam nu hjælpen af det høie
fra Slottet udgik Kongens ord
at Exsted skulde sig forføie
den samme nat til Kongens bord.*

*Den herre kom og var tilstede
at spise hos sin Maiistæt.
De holte jestebud med glæde
og alting var i ro og fred.*

29

*Som denne leg og lyst fik ende
kom Exsted paa et andet sted
og Maiistæten gik til senge
med fredelig samvittighed.*

30

*Men Struense lod sig indfinde
i kammeret hvor Exsted var
alt hvad han havde udi sinde
lod Han udsige aabenbart.*

31

*Han saa til Exsted monde sige:
«Du er en generalmajor —
Adlyd mit raad og ver tillige
med oss saa skal Du blive stor.*

32

*Du skal til oberst Kjøler rende
som er en megtig hovedsmand.
Kan du grev Ransor til os vende
saa vil vi gjøre hvad vi kan.*

33

*Nu er paa Slottet Kongens Moder
hans maiestet, som Kongen bær
og Fredrik kongens egen broder,
det helle blod forsamlet er.*

34

*Du skal mig tro og lydig være
og ødelegge alle Dem,
saa vil jeg rigets krone bære
og Du skal i mit sted igjen.*

35

*Og vil du ikke det fuldføre
dit rigiment, at staa os bi*

*da skal de alle faa at høre
hvad fare som De er udi.*

36

*Da denne herre fik at høre
ulykken vilde bryde frem
Han svared: «Ja det vil jeg gjøre»,
og ilet hastig til sit hjem.*

37

*Han førde sig i andre klæder
og hastig udaf døren gik.
Til greve Randsor han indtræder
med graad han dette budskab fik:*

38

*«Ulykken staar for vaare døre
og Struense med sine mend
de vil nu døden paa os føre
det fik vi vide klokken fem.*

39

*Og førend det til aatte ringer
skal Slottet ødelegges ned
og siden vil Han staden tvinge
at sverge sig en troskabs-ed».*

40

*Den ædle Herre græd saa saare
og rev sin klæde skin og haar.
De begge løb med graad og taare
og ind til Juliana gaar.*

41

*De lod den kjære Dronning vide,
at Struense den samme nat
Vil Kongen og hans slegt tillige
og hendes liv berøve plat.*

42

*Men Juliana overmaade
forferdet blev og sagde saa:
O Gud se nu til os i naade
lad ei det kongeblood forgaa.*

43

*De hemmelig lod bud udstille
til prinsen Frædrik ligesaa.
Grev Osten Kjoler som og vilde
saa gik de ind hvor kongen laa.*

44

*Hans Meistæt en frygt fornemmer
at disse kom paa saadan tid.
Med graad den dronning da instemte:
«Du maa ei tænke ondt om mig.»*

45

*Hun talte endnu ydermere:
«O Konge se vi kommer her,
Vi ære solgte jeg og flere,
og døden er os ganske nær.»*

46

*Men Kongen lod sin vrede høre,
og sagde saa: Hvor er den mand,
som agter saadan ting at gjøre
jeg er da Konge i mit land.*

47

*Hans moder Dronningen lod svare:
«De folk som vil forføre dig,
det er Struense med sin skare,
og Han vil herske efter dig.»*

48

*Prins Fredrik sagde hvad han viste
de andre Herrer og fremkom.*

*De sagde: «Vi maa livet miste
thi hjælp os af vaar finders haand.»*

49

*Grev Randsor Kongens høie raadgiver
til hundrede og femti mand
Et kongelige skrift udgiver
med aadre til den verslig stand.*

50

*De bøde Kongen at fuldføre
og underskrive hvad der stod.
Han svared: «Ja det vil jeg gjøre
men det vil koste meget blod.*

51

*Den ædle herre hjerteligen
O naadig Konge hør dog mig:
«Jeg ved de Danske mend ei sviger
naar skrivelsen den er fra dig.*

52

*Thi alting maa gesvendig være
og gives aadre hemmeleg,
saa lover jeg paa tro og ære
at alting skal gaa lykkelig.*

53

*Saasnart som denne skrift udginge
kom Ersteds hele regiment
som lade sig om Slottet ringe
ulykken blev fra Kongen vendt.*

54

*Han oberst Kjøler ind maserte
med væbnet folk fra haand til fod
og greb Struense fat med ære
og Hanem arestere lod.*

55

*Men Berningsjold han lod indbryde
med magt og arestere Brandt.
Hvorfor han aarligen maa nyde
to tusen daler i kontant.*

56

*Om Dronningen vi dette høre
hun blev ei mere os til sorg.
Kastensjold lod hende føre
hentil det sjønne Kroneborg.*

57

*Nu er Struense degraderet
og De som var i raad med Ham.
De grebet blev og aresteret
og var i tallet fjorten mand.*

58

*Thi Kongen blev opvagt til vrede
og Staden kom i stor komfus.
Thi lod Han fengsel Den tilstede
endel blev grebet i sit hjem.*

59

*Han Maistæt til Exsted siger
fordi du var saa tro en mand.
«Skal du til general opstige
og faa det hvide ridder baand.»*

60

*«Du rytteriet skal rejere
og bære et minister navn
i Staedns raad Du og skal være
og kommandant i Kjøbenhavn.»*

61

*Her oberst Kjoler ligemaade
forært det hvide ridderbaand.*

*Han skal indfanteriet raade
med Kongens banner i sin haand.*

62

*Men greve Ransor skulde være
i stedenfor Her Struense,
og det blaa ridderbaand at bære
der blev og fler ophøiede.*

63

*Men disse mend af frygt tildrevet
forstod den vanskelige sag.
Prins Fredrik maa og være skrevet
som raader efter Guds behag.*

64

*Saa blev da Kongens fi(e)nder fangen
og De som var i raad med Dem.
Struense og Brandt de bleve bange
da de paalagdes jern og band.*

65

*Der blev et bulder udi Staden
til Slottet løb den menig mand.
De tenkte Kongen selv var slagen
og alle De som var hos Ham.*

66.

*Men som de alle sig fremtrente
lod Kongen sig og Prinsen se.
«De raabte: «Kongen leve lenge!
hans fiender faa skam og ve.»*

67

*Han Maiistet lod siden kjøre
igjenem Stadens gader al.
De fik ham mange se og høre
og blev derover hjerteglad.*

68

*Den naadige monark og herre
han vilde sine fi(e)nder vel.
De sad i fængsel til vanære
han sørgede for deres sjæl.*

69

*Han ved sin Biskop lod befale:
«Her Munter gaa til Struense
til Brantes sjæl de og udvalgte
den høi retsindig provest Hei.*

70

*Struense, Brant blev to misstæder
og siden blev til døden dømt,
og nogle kaam til andre steder
og en er udaf landet rømt.*

71

*De holdt høitidelige fester
for oss vaar Gud og Kongen god
De høi erverdi Stadens prester
sin mund og tunge høre lod.*

72

*Nu mener jeg det bedste bliver,
at vi er Gud og Kongen tro,
og bede Gud os naade give,
at vi maa nyde fred og ro.*

73

*O store Gud og kongens konge
bevare selv det Danske blod,
og stød de fiender til grunde
som er Din kristen tro imod.*

74

*Du Maiistæten selv bevare
giv Ham og os den sande fred,
og naar vi skal af verden fare
da giv en evig salighed.*

Lofthusvisa.

Embetsmennene var i dansketidi svært sjølvrådige, og for slett ikkje allstøtt ærleg fram. Det finst det her på Sørlandet gode døme på. Dette gjeld likso fullt prestane som futane, skrivarar og offiserar. Ein treng berre nemna striden bøndene hadde med lensherren Erik Munch, presten Erik Ancher Bruun i Evje, og den striden som ber namnet etter Kristian Lofthus.

Lofthus reiste sin strid mot embetsmennene på den tid Hans i Hagen var i sine beste år. Lofthus hadde nok samhug hjå bøndene over alt på Sørlandet, om dei ikkje våga å syna det i gjerning alle stader.

Det var i 1770 åri at Lofthus striden tok til, og 15. mars 1787 at Lofthus vart teken til fange. Då dette spurdest, visste nok alle kva Lofthus hadde i vente, og det vekte nok både medkjensle og harme hjå bøndene, når dei såg korleis det gjekk med deira beste talsmann.

Harmen hjå Hans i Hagen hev fenge utslag i ei vise på over 50 vers. I denne skildrar han Lofthus og striden hans, og han nemner både stiftamtmann Adeler og offiseren major Dietrichsen ved namn. Visa vart prenta same året som ho vart dikta i 1787. Når ein veit kor lite embetsmennene tolde av motseiing og kritikk på denne tidi, so må ein undrast at Hans slapp frå det utan tiltale. Men når han det gjorde, kan me visst taka det som eit døme på at embetsmennene hadde fenge ein støkk og tok til å verta meir varsame. Lofthus-striden hadde synt at bøndene ikkje var å spøkja med.

Christian I: Lofthus

eller

De omstendigheder imellem Bønderne og Øvrigheden i Christianssands Stift.

Forfattet

i en Sang,

under den Melodie

som

Herreste Peder og Knud af
Sønderal.

Christianssand, 1787

Trykt hos Andreas Svane.

1

*O, fredelig Norge, o! Jammer og skam
I disse besværlige Dage,
At dette skal høres saa vide om Land,
Man haver saa meget at klage;
I Freden saa burde man leve.*

2

*Den dejlige Skik udi Salomons Tid
Vi burde at holde i minde;
Thi Roelighed Fred og Kiærligheds Iid
Det haver enhver udi Sinde.
I Freden saa burde man leve.*

3

*De vare Fornøyet og leved saa vel
Thi Landet var rolig og stille,
Saa gandske Juda og Israel
De gjorde som Kongen han ville.
I Freden saa burde man leve.*

4

*Men nu vil den høye og nedrige Stand
Hinanden trykke og trænge,
Saa Landet beslutter, en Bondemand
For sig til Kongen at sende.
I Freden saa burde man leve.*

5

*Saa ruster de Christian Jensen ud
Fra Lofthuus, som vel kunde tale.
Til Oppermand og Sendebud
Blev han udkaaret af alle.
I Freden saa burde man leve.*

6

*Han sig til Reisen berede lod
 Og blev forsynet med Penge,
 Beviser og Tolk han med sig tog
 Sin Øvrighed at beskiemme.
 I Freden saa burde man leve.*

7

*Det kom for den regierende Stand,
 Hvad Lofthuus han havde i Sinde;
 De lod befale den meenige Mand:
 De skulde ham fange og binde.
 I Freden saa burde man leve.*

8

*Den rødklædte Stand optænkte et Puus,
 De vilde den Sag fuldføre:
 At gribe ham i hans eget Huus
 For inden tillukte Døre.
 I Freden saa burde man leve.*

9

*Saa brüde de Døren at gribe den Mand
 Med Vaaben og Værge i hænde
 Han hastig igiennem Vinduet sprang
 og monne ad Skoven rænde.
 I Freden saa burde man leve.*

10

*Han gav Rapport baade Dag og Nat
 Hvorledes han var udi Fare,
 Saa fik han Bønder hastig og brat
 Ved firehundrede i Skare.
 I Freden saa burde man leve.*

11

*Saa kom det Bud fra Lillesands Ting
 Som lode Stiftamtmanden vide
 At Lofthuus han sloge sit Folk udi Ring
 Og han skulde til dem ride.
 I Freden saa burde man leve.*

12

*Den Kammerherre paa samme stund
 Lod hen til Folkene fare,
 Og bød de skulde den sag i Grund
 Udsige og forklare.
 I Freden saa burde man leve.*

13

*Saa stiller de sin Anfører frem
 Og han lod strax udbryde:
 At Øvrigheden var nu saa stræng
 Man kunde dem ikke adlyde.
 I Freden saa burde man leve.*

14

*Hr. Adeler svarede: Kongens Ret,
 Skal jeg enhver tilføje,
 Men hvo som overtræder det,
 Skal jeg med Straffen bøye.
 I Freden saa burde man leve.*

15

*I bør indstille eders Sag for mig
 Som haver at raade og byde;
 Men kommer idag som Folk til Strid,
 Det maa jeg saare fortryde.
 I Freden saa burde man leve.*

16

*Da svarede Lofthuus og hans Mænd
 Vaar Konge er værd at priise;
 Men jeg skal rejse til hannem hend
 Vort Klagemaal at beviise.
 I Freden saa burde man leve.*

17

*De laaver os ret i et og alt,
 Det Ord har intet at sæde
 De bør og aldrig med Gevalt
 Befale man skulde mig dræbe.
 I Freden saa burde man leve.*

18

*At grandske Huuset udi min Gaard
 Og mig med Magt fordrive,
 Det aldrig udi Loven staar
 Den Ordre at udgive.
 I Freden saa burde man leve.*

19

*Jeg er forsikret de klarligen seer
 Hvor Bønderne lider Skade,
 Og mangen Øvrighed tager meer
 End Loven dem tillade.
 I Freden saa burde man leve.*

20

*Naar Bønderne maae arbejde for Brød
 I Skove, i Mark og Heede,
 Da sidder de ofte hos Vinen sød
 Og mætte sig med det Feede.
 I Freden saa burde man leve.*

21

*Det skal bevises klart og reent,
 Og Kongen skal faa det at viide
 Saa faar de som de har fortient;
 Han setter dem vel til Side.
 I Freden saa burde man leve.*

22

*Jeg haver et Skrift fra Kiøbenhavn,¹⁾
 Som I kan see og høre,
 At jeg maa rejse i Kongens Navn
 Mit Ærinde at fuldføre.
 I Freden saa burde man leve.*

23

*Den Cammer-Herre han loved som før,
 At de skulde ret erlange,*

¹⁾ Dette var Lofthuses Ord.

*Men aldrig at giøre meere Oprør;
 Og komme til ham saa mange.
 I Freden saa burde man leve.*

24

*Saa drage da Folkene til sine Hiem,
 Ey længere der at blive;
 Men Lofthuus selv og trædive Mænd
 Paa Rejsen sig monne begive.
 I Freden saa burde man leve.*

25

*De iilede hen til den Kongelig Stad
 Og viste sig ingen fare,
 Dog bleve de greben af Hevn og Had
 Før de kunde tage sig vare.
 I Freden saa burde man leve.*

26

*Den Svenske Vagtmester besaa deres Skrift,
 At han skulde gribe og tage,
 Om nogen fra Christiansandske Stift
 Henrejste de Veje med Klage.
 I Freden saa burde man leve.*

27

*Der af blev Lofthuus bange og vred,
 Tilbage saa maatte han vænde;
 De andre kom af en Hændelse need
 Og gave det Kongen til kiænde.
 I Freden saa burde man leve.*

28

*Han lod paa ny beklage sin Nød,
 At han skulde være alene,
 Med Frygt og Rædsel at æde sit Brød
 Og løfte saa store Steene.
 I Freden saa burde man leve.*

29

*De Østere Bønder opretted en Pagt,
 De skulle ikke Lofthuus svige
 Før ald deres Sager var tydelig sagt
 For Kongen af Dannemarks Rige.
 I Freden saa burde man leve.*

30

*Man hørde nu atter de Tidender til Bye,
 At Lofthuus lod sig berede
 Med mange Folk, hvoraf gik Rye,
 Mod Øvrigheden i Vrede.
 I Freden saa burde man leve.*

31

*Hr. Didrichsen vredes derover paa stand
 Og talte strax til sine:
 Gaae hen og grib den oprørske Mand,
 I skal ikke tøve en Time.
 I Freden saa burde man leve.*

32

*De Karle de løbe som Hunde paa Jagt,
 De ledte baade ude og inde;
 Men dette var hannem hæmmelig sagt,
 De kunde ham da ikke finde.
 I Freden saa burde man leve.*

33

*Hans Kongelig Naade befalet paa stand
 Der han fik dette at vide,
 At Lofthuus den oprørske Mand
 Skulde ingen Skade nu lide.
 I Freden saa burde man leve.*

34

*Fra Kongen selv den Ordre udgik:
 Han skulde sine Sager fuldføre.*

*I tvende Maaned han Løyde-Brev fik
 At ingen ham maatte røre.
 I Freden saa burde man leve.*

35

*Regiæringen slutter at denne Persohn
 Har underlig Ting at sige;
 Thi maae bestæmmes Commision
 At man kan Sandheden vide.
 I Freden saa burde man leve.*

36

*Saa komme fra Christiania Bye,
 De Herre som skulde randsage,
 Foruden mindste bulder og kny
 Hvad Bønderne have at klage.
 I Freden saa burde man leve.*

37

*De gjorde bekient for alle Mand,
 De lode Placater udstæde,
 At holde Forhør i Christiansand,
 Der skulde de sammentræde.
 I Freden saa burde man leve.*

38

*Saa komme de Bønder med Brever og Ord,
 Saa mange som havde at prove,
 Hvad Øvrigheden mod dem havde giort,
 I mod de Kongelige Love.
 I Freden saa burde man leve.*

39

*De Sagerne examinere lod,
 Og dennem protocolerte,
 Derefter til sine Hiem hendrog
 Og Kongen dem overleverte.
 I Freden saa burde man leve.*

*En undersøgende Commision
 Lod Kongen befalle og byde,
 At Norge den trofaste Nation
 En hver sin Ret skulde nyde.
 I Freden saa burde man leve.*

*Nu siden saa fik man høre dernest,
 At tvende personer tillige,
 De grebe Lofthaus og udi Arest
 Indsatte ham strængelige.
 I Freden saa burde man leve.*

*Deraf blev Bønderne atter opvagt,
 Til høyeste Harm og Vrede
 Nu ville de storme med Vælde og Magt,
 Ei længer om Retten at bede.
 I Freden saa burde man leve.*

*De sagen ikke i Grund forstod,
 De tænkte det var med Liste,
 At Øvrigheden ham fængsle lod,
 Og Kongen deraf ej viste.
 I Freden saa burde man leve.*

*Den rødklædte Stand tilfulde nu lod
 Forsøge hvad de kunde due,
 De Øster ved Lillesands Grændser hendrog,
 De stormende Bønder at true.
 I Freden saa burde man leve.*

*Regieringen selv belagde det Baand
 At Folk skulde fredelig blive,*

*Med Rigernes Sejel og Kongens Haand
De lode der underskrive.
I Freden saa burde man leve.*

46

*Den Kongelig Skrift befalet saa klar,
At man skulde Lofthuus tage
Og sætte i Fængsel i god Forvar,
Naar ude var Frihedens Dage.
I Freden saa burde man leve.*

47

*Der skulle han blive i god Behold
Indtil de finge at vide
Hvad Lovene de føre i sin Skiold,
Og Retten den haver at sige.
I Freden saa burde man leve.*

48

*Hvor ald denne bulder vil falde ud
Faar man i Tiden vel høre;
Jeg ære min Konge og frygter min GUD
Saa skal mig ingen forføre.
I Freden saa burde man leve.*

49

*Nu raader jeg hver udi Stand
De søger sit sande Bæste,
At leve med Fred i Norges Land
Og elske sin GUD og Næste.
I Freden saa burde man leve.*

50

*Vor Konge alt det Kongelig Blod
Vi bør at ære og priise;
Men alle som er hans Villie imod
Man skulde af Landet forvise.*

51

*Han er en Fader for sine Land
Og Enevolds-Herre tillige;*

*Den Himmelske Konge udvalgte Ham
At styre det Danske rige.
I Freden saa burde man leve.*

52

*Han byder den deylige Lærestand
Sin Mund og Tunge at røre
Og straffe Synden alt mens de kan
At Folket GUDs Vilje skal gjøre.
I Freden saa burde man leve.*

53

*Han byder enhver skal dyrke sin Jord
Og gjøre det bedste de kunde;
Han giver han sender os Føden i Nord
At mætte de hugrige Munde.
I Freden saa burde man leve.*

54

*Den Gud, som alle Ting klarligen ved
Han naadelig Folket omvende,
At de maatte leve i Roe og Fred
Og nyde en salig Ende.
I Freden saa burde man leve.*

A M E N.

Saaledes har jeg nøye leedet efter Sandheden i ald denne underlige og afskyelige Tildragelse, men haaber vist at Sangen har sin Rigtighed og Sandfærdighed.

Hagen i Venneslands Sogn 1787

Componeret

af

Hans Jenson.

Religiøs dikting.

Mest likso gljup som Hans i Hagen var som visediktar var han som diktar av salmar og åndelege visor eller «håvdikt» som me kallar slike uppe i Setesdal.

Kor mange salmar Hans har dikta, det veit eg ikkje so visst, men det er ti-tolv stykke me har sikker greida på. Og det er truleg at det er sume eller mange av salmane hans som ikkje lenger vert hugsa, og som det berre finst namnlause avskrifter av.

Salmane og halvdikti til Hans hev vorte mykje sungne i Vennesla og bygdene kringom. I 1912—14 kunne ein treffa mange som kunne brotstykke og stundom mest ein heil salme av han, endå dei jamleg var på mange vers og soleis vonde å hugsa. At folk mintest dei sovidt lenge, kan elles mykje koma seg av at det var visse hendingar som inspirerte han, og når desse hendingane vart nemnde, so vart det vist til salmane av Hans. Segn og salme kom soleis til å fylgjast åt.

Mykje kjend er ei åndeleg visa av Hans som gjeng under namnet *Sødalsvisa*. Hans var ute på Sødal i Oddernes eit par år. Det var vel helst som slåttekar om sumaren, vil eg tru, elles so nemner korkje segni eller visa noko om kvaslag arbeid han hadde der ute. Det var nok ikkje beste slag folk han kom ilag med, ettersom han sjølv fortel. Dei både lokka og truga han til å drikka. Sødalsvisa er på 45 vers. I versi 14-20 er det han kjem inn på livet der ute. På Sødal skulle dei verta svært harme på Hans fordi han hadde sagt at dei truga han til å drikka. Det er vel ikkje sikkert at dei støtt måtte nøyda drammane inn på han. Etter det segni fortel om Hans, var han ikkje av dei som drammane måtte nøydast innpå. Men kanskje det fyrst var her ute at han for alvor fekk smak på drykken og hadde vanskeleg for å halda måten. Då han vart eldre, er det iminsto sikkert at drammane ikkje turvte nøydast innpå han.

Ein gong Hans hadde vore i ei likferd oppe på Gåseflå i Hægeland dikta han visa O Gud se nu i nåde. Hans må ha vore gripen då. Verdi er full av synd og usseldom, plent som i tidi før siflodi. Sjølv er han ikkje betre enn andre

«Jeg skulde lære andre at gå i den trange sti
og dog så ofte vandret i syndens slaveri.» (Vers 6.)

Og vers 17 er ei bøn fra ein angrande syndar som ikkje maktar sjølv å reisa seg, men treng Guds hjelp. Og i siste verset bed han for kyrkjelyden som han har sunge for so mang ein gong at ogso denne må vinna den evige sæla.

Andre¹⁾ seier at Gåseflå visa er den som tek til so: O rigdom, vellyst, verdens ære. På Gåseflå var ein bonde som var svært gjerug, og i versi 9, 10 og 11 er det ein gjerugknark han syng om. Seinare er det andre laster han tek for seg. Syndi berre aukar. I næst siste verset heiter det:

Men dette land i synder går
og bliver verre år for år.

Ein kan i mangt sjå at Hans i Hagen har havt Petter Dass til fyredøme. Som han syng Hans og ofte om bibelske emne, t. d. skapingi og syndefallet, om Kristi død og liding. Han syng og om einskilde bibelord (Luk. 10, 25. Den store høie majestæt.) Og endeleg har han ein salme om domedag (En rigsdag i høiden er bleven besluttet.) Han har vore godt kjend i Bibelen. Mest støtt so har han eit døme der han viser til, eller eit bibelord han minner om. Men dikti hans er lange, helst for lange til å læra utanboks. Difor var det berre dei beste, og dei som sikta til hendingar i grannelaget som folk kunne utanboks. I gamle visebøker er sjeldan forfattaren nemnd, dikti stend som oftast namnlause. Og eg har treft på fleire som eg har mistenkt Hans å vera meister for. Men når eg ikkje har havt nokor segn å stydja meg til — tor eg ikkje taka dei med her. Det kunne og tenkjast at sumt var tillagt Hans som han ikkje tilkjem.

Hans og drykken.

Som det alt er nemnt før, so var Hans lei til å drikkja. Han drakk når det var drikkevare å få og var ikkje allstøtt fastande korkje i skulestova eller kyrkja. Um han som privat-

¹⁾ Jens Kjennemyr, Knut K. Omdal.

mann drakk, både tidt og trått, det gjorde i denne tidi mindre. Mykje fårlegare var det om ein ikkje i eitt og alt lærde som Bibelen då vart tolka og uttydd. På læra til Hans var der visst ingenting å seia. Ingen var flittigare enn han til å klaga over det skrøpelege kjøtet, over synd og vanmakt. Og visst er det når drykken lokka på han, då var han skrøpeleg, då åtte han lite vilje. Etterpå trega han og song:

— saa gjør jeg bedrings frugter
men synder dog paany.

(Gåseflåvisa.)

Segni seier at Hans ein gong kom til kyrkja so full at han slong. Dette kunde ikkje presten tola, og so visa han Hans ut og fekk ein annan til å syngja føre i staden. Hans vart standande ute i våpenhuset og lydde på songen. Men føresongaren dugde ikkje, det vart kluss og ugreie. Dette kunne ikkje Hans stå høyra på. Han gjeng inn att i kyrkja, fram til klokkarstolen og syng so han tek målet frå alle saman, og ingen kan sjå at han er full no lenger. Sidan let presten vera å visa Hans ut or kyrkja, men Hans kunde diverre ikkje lata vera å drikka. Det vart drykken som til slutt kom til å gjera ende på han.

Heim og born.

Barneheimen til Hans i Hagen var Grovane, og der budde han iallfall so lenge til han gifta seg. I kyrkjebøkene vert han denne tidi nemnd Hans Jensen Grovene. Då han var vorten gift, måtte han truleg flytja ut, og då er det at han hev slege seg ned i Hagen som ligg eit stykke ovanfor. I kyrkjeboki er han i 1780 kalla Hans Jensen Hagen. Elles so er han jamnast nemnd Hans Jensen Degn i denne tidi. Ute millom bygdefolket hev han nok helst heitt Hans i Hagen. Det er det namnet bygdefolket no brukar på han. Sovidt eg veit, åtte han ikkje noko jord sjølv

i Hagen, truleg hev han berre bygsla der noko. Og meir enn eit lite plassebruk hev det visst heller ikkje vore, etterdi han so ofte laut ut på bygdi på arbeid. I 1790 åri flutte han atter til Grovane, der budde han sidan so lenge han levde. Namnet Hans Jensen Vennesland er mistydande. Der bør då vera eit komma etterpå Jensen. Sjølv hev han stundom skrive seg Hans Jensen.

Med kona Ingeborg Olsdotter hadde han 6 born, fire gutar og tvo gjentor.

1. *Jens Hansen*. Om honom veit eg ikkje anna enn at han var eldst og levde då faren døydde i 1796. I 1808 tener han i Kristiansand.
2. *Ole Hansen*. Han vart i 1798 gift med Siri Aagesdotter Saven (Saga). Olav Hansson vart klokkar som faren. Om han hev eg skrive i Bidrag til Agder historie II, 1915. Ein son til Olav og Siri heitte Hans, han var diktar som bestefaren, og var med dikta ei visa om presten Pharo som vart heller klint lika.
3. *Jens Hansen*, d. y., fødd 1773, konfirmert 1790, og døydde i 1812 39 år gamal. Ugift.
4. *Christen Hansen* fødd 1780, konf. 1794 og gifte seg i 1813 med Helge Andersdotter Skåreland frå Hægeland. Han var då «skoleholder».
5. *Anne Hansdtr.*, eldst av gjentone. Ho var då faren døydde gift med Kiddel Bærentsen Wendesland.
6. *Gunild Hansdtr.*, 21 år gamal og umyndig då faren døydde, truleg fødd 1775.

I 1792, 20. desember, døydde kona til Hans, Ingeborg Olsdotter. Um dette hev han dikta ein song der han fortel mykje både um seg sjølv og henne. Denne songen vart mykje sunge i Vennesland, og mange kan enno lange stubbar av han.

Songen lydde so:

Vise om Ingeborg Olsdatter.

1

*O høilyksalighed at dø og glædelig at flytte
fra denne kummerfulde ø og en brøstfældig hytte
naar man maa have Gud til ven og faa av naade himmelen,
o, hvilket herlig bytte!*

2

*Gud skabte i uskyldighed den første mand og kvinde,
men da de falt i synden led lod døden sig indfinde,
og siden fik den magt og vold saa den maa kaldes syndens sold
vort liv at overvinde.*

3

*Den sandhed staar: alt kjød er hø som og profeten siger,
det hele Adams kjøn maa dø i alle verdens riger;
men alder, maade, tid og sted er noget som man ikke ved
at tænke eller sige.*

4

*I dette nu forgangne aar var døden her tilstede,
min hustru bud fra ham mon faa, Gud hende lod berede;
den tyvende desember kom og ender til da hun sin aand
udgav til evig glæde.*

5

*I aatte og i tyve aar har vi tilsammen levet,
syv børn os Herren givet har, Det ene dødt er blevet.
Det blive skal enhver bekjent hvorledes hendes testament
av mig er sammen skrevet.*

6

*Hun kom til verden af et blod som tjente Herren trolig,
hun var i hjerte sind og mod fornøiet stil og rolig.
I ægteskab vi sammen kom med ringe arv og eiendom,
for uden hus og bolig.*

7

*Hr. Meldahl da vor lærer var opsendt til mig og flere.
Vi var det første ægtepar han her lod copulere.
Til Herren var vor ganske lid, thi ved jeg aldrig nogen tid
vi monne brød mankere.*

8

*Vi havde mang en glædskabs stund i disse mange dage,
den kummerlige fattigdom vi ogsaa fik at smage.
Som Abraham udi sin tid vi maatte ofte hid og did
fra sted til andet drage.*

9

*Men som vort tabernakel her maa engang legges øde,
saa er vor siste reiseferd at gaa vor død imøde.
En sygdom og en hævelse, den fik man paa min hustru se
hvoraf hun ogsaa døde.*

10

*Hun trende maaned var i nød, men altid monne sige:
Gud unde mig en salig død i hvad jeg her end lide!
Hun bad til Herren inderlig, den sidste dag besynderlig
at tiden maatte lide.*

11

*Hun sukkede i sjæl og aand og sagde: Jesu fromme!
nu julehøitid er for haand, o, at du vilde komme
og hente mig din syndig brud fra denne verdens jammer ud
til dine sande fromme.*

12

*Jeg dig, min kjære frelsermand saa hjertelig anmoder
at synge dig en julesang med englerøst og noder,
og finde mine folk igjen som holde jul i himmelen:
min fader og hans broder.*

13

*Den siste dag hun stedse bad om en lyksalig ende;
hun ofte op ved bordet sad med sammenlagte hænder;
i sengen var der ingen ro, før hun i Jesu Kristi tro
sin aand til Gud opsendte.*

14

*Hun klaged sig vemodelig: hun kunde ikke bede.
Jeg svarede: Nu er det tid at aanden vil fremtræde
og bede Gud for Jesu blod vil gjøre avskedstimen god
saa faar I høitids glæde.*

15

*Der aften kom og sol gik ned, da kunde vi fornemme
hun skjælvede i dødens sved. Med høi opløftet stemme
hun sagde: Fader, i din haand befaler jeg min sjæl og aand!
Jeg kan det aldrig glemme.*

16

*Saa er nu min bortfarne ven ei mere her at finde
Gud hjælpe mig som er igjen at stride og at vinde;
nu vil det koste kamp og strid mot synden som i denne tid
saa mange folk forblinder.*

17

*I leg og lyst, i vin og rus hun aldrig kunde blive,
med rolighed udi sit hus lod hun sin tid fordrive.
Vellyst og overflødighed var hende altid slem og led
den stund hun var i live.*

18

*Jeg mindes vel saa mangen gang hvordan hun monne stride
naar drikkeselskab var for haand at faa mig til en side;
hvor inderlig hun bad mig om at tænke paa min død og dom
i disse farlig tide.*

19

*Min lyst skal være nat og dag til Herrens ord det rene,
men om det er min Guds behag jeg være skal alene,
da beder jeg med Josva saa at jeg og alle mine maa
oprigtig Herren tjene.*

20

*Jeg vil i Herrens tempel gaa og Jesu navn bekjende,
med bøn og sang vi bede saa at Gud vil os omvende.
Bønhør os, kjære frelsermand, at kongen og det ganske land
maa faa en salig ende.*

Hans gifter seg att.

Det var ikkje so lenge Hans var enkjemann. Me har ingen grunn til tru anna sorgi som songen om fyrste kona gjev uttrykk for var ekte, men han har toleg fort vunne over henne. Han treivst ikkje no lenger so godt heime, han var mykje ute på vitjing og fekk seg mang ein dram. Uppe på Verås budde denne tid ein mann som heitte Morten, og han hadde fleire døtter. Ei var nok alt gift med Jakob Honnemyr, men ei onnor som heitte Ragnhild har nok Hans fenge godhug for, og han slong ofte dit opp. Pengar lånte han der au, dei har truleg for det meste gjenge til brennevin. Då Hans fria etter Ragnhild, spurde mor hennar om det var for pengane han vilde ha henne. Men Hans skulde då svara at det var 'kje det; han elska kroppen au. Vel eit halvt år etter at Ingeborg var slokna, vart han trulova med Ragnhild (4. sept. 1793), og straks etter vart dei gifte (12. okt. s. å.)

Hans og Ragnhild levde ikkje lenge saman. Dei hadde ingi born. Ragnhild døydde fyrst, og berre 2½ år etter dei var vigde, låg dei baa i grav.

Hans dikta denne songen om Ragnhild:

En vise om Ragnhild Mortensdatters død og endeligt.

Melodi: Det mulmer mod den mørke nat.

1

*O hæderlige ektestand
for den som lever ret fornøielig
der baade mand og kvinde kan
for altid have Gud i raad med sig,
og rette alt sit levnet her paa jord
oprigtig efter Herrens rene ord.*

2

*Da jord og himmel, hav og vand
udi sin fulde orden dannet var,
da lod den store skabermænd
indvie selv det første brudepar,
og gjorde denne stand vel klog og vis
sit høie navn til ære lov og pris.*

3

*Gud gav da Adam saadan magt
at herske over alt paa jorderig
men kvinden blev da og tilsagt
at vorde frugtbar og mangfoldelig
Og siden har den egte kjærlighed
formeret folk i mange tusend led.*

4

*Saa kan man leve frydelig
naar man veiledes af Guds gode aand,
men det er meget sørgelig
naar døden sønderbryder ektebaand
Hvad lengsel og hvad sorg der falder ind
har jeg fornemmet udi sjæl og sind.*

5

*Udi min beste ungdomstid
gav Gud mig første gang en ekte ven
Vi svæved ofte hid og did
til aatte og til tyve aar var løben hen
men da kom døden som en væbnet mand
og tog min hustru hen til gravens land.*

6

*Som Jonas for sin græskar skjøn
jeg sørgede med utaalmødighed.
Jeg holdt mig da til Gud i bøn
dog havde lengsel i mit hjerte fundet sted
Vel vare mine børn ei alle små,
dog var der ingen trøst at lide paa.*

7

*Kong David fandt i Herrens ord
sin aller beste søde sjæle trøst
Hans tjenere til Sunem for
og fandt en pige ham til hjælp og trøst
Han sig i alderdommen gifte lod,
jeg finder ikke dette Gud imod.*

8

*Derover bad jeg Gud med flid
da tiden syntes mig at være lang.
Han da en hustru sendte mig,
jeg kom i ekteskab den anden gang;
men før halvtredje aar var løben hen
da var jeg i min enlig stand igjen.*

9

*Saa har den lod tilfaldet mig
at prøve skilsmis udi ektestand.
Jeg kunde endnu gifte mig
og bede Gud derom den tredje gang,
men endnu om jeg leve skal en stund
da bedre er en rolig alderdom.*

10

*O salig er det kvindekjøn
som stredet haver troens gode strid,
som David om sin lille søn
jeg sige maa: «Du kommer ei til mig.»
Men Gud af naade unde mig engang
at møde dem med fryd og englesang.*

11

*Saa blir det da den beste vei
for mig og alle mine lige mend
at sige verdens løster nei
og tragte efter vaares rette hjem.
Thi her er ingen sikker blivested
men ofte kummer og elendighed.*

*Jeg priser Herren aabenbar
og kjender nu hans folk på dette sted.
Jeg glædes ved den skik de har
udi omjengelse og venlighed.
Gud unde mig at jeg maa plante saa
at Herrens ord maa frugt og fremgang faa.*

*I troen til min frelsermand,
i troen hjemme paa mit fødested
i Herrens hus ved Vennesland
vil jeg indgaa i sand bodfærdighed,
i troen vil jeg tjene for mit brød,
i troen vil jeg blive til min død.*

Ein søknad til bispen. Hans døyr.

Hans har ikkje kjent seg helsesterk i 1795 då han var kring 56 år. Han hadde slite hardt for utkoma, no var han enkemann og sume av borni var ikkje konfirmerte. Sonen Olav Hanssen er no vorten lærar i Vennesla ved sida av faren. Og so sender Hans søknad til bispen om at Olav må verta klokkar etter han, so vil han no hjelpa faren når han treng det.

Søknaden lyder slik:

Høyædle
høyærværdige her Biskop.

Jeg har været Degn og Skoleholder i Wenneslands Sogn noget over 30 Aard, Men da jeg nu træder til alder, Og finder adskillige Svaghede for mit Brøst, saa er min Begiæring I Allerunderdanigste ydmyghed, til høyærværdige hr. Biskop, at Deres høyærværdighed wil tillade min Son Ole Hanssen Grovene At blive Degn I Wenneslands Sogn Efter min død, da han nu er andtagen til skoleholder tillige med mig her I

Sognet skulde man haabe med Guds Aand Og naade han kunde blive duelig dertil, og maatte han forundes Bestaltning at faa dette lidet Klokke-Embede efter min død, da vil han uden nogen Betaling eller Indkomst af Embedet Være adjungeret at hielpe mig I Embedet om Jeg af Alder eller Sygdom ikke kunde betiene det.

Grovene 17. juni 1795.

forbl høyærværdige Biskops
villig og Redebon tiener

Hans Jensen Grovene.

Denne søknaden er det einaste brevskap eg har kome over som er skrive av Hans i Hagen sjølv. Skrifti er ikkje serleg god og stavemåten er ikkje å kyta av. Likeins har han bruka flust av store bokstavar. Men me må koma ihug at han sjølv hadde ingi serleg opplæring, og soleis liten tame i å nytta det danske målet og dei høgtidelege vendingar som då var på moten. I mange av dikti sine meistrar han det godt.

Det var truleg slag Hans døydde av. Det var på vårparten. Hans hadde vore utover på gardane ein kvar staden og var på heimveg. Knut Hosleholtan budde straks utanfor Grovane, han var og ein av dei som var glad i det våte. Hans gjekk innom der og sette eller la seg på ein benk. Dei var so van med at Hans slong innom, so dei gjorde kje større av det. Men om morgonen då dei reis opp og ville vekkja han, låg han kald og stiv. Det var den 24. april.

Vennesla høyrde i den tid til Oddernes prestegjeld, og då dei kom til presten Schelderup og melde frå om dødsfallet, seier dei presten sa: Jeg ved det. Hans sjæl var hos mig i nat og beklaget sig.

Andre hermer det soleis: Jeg ved det. Hans ånd var hos mig i natt, og blev han frelst så var det som en brand udaf ilden.

Johannes Skar fortel um avferdi til Hans soleis:

Han for so kufst. Han kom inn i Hasleholtet hjå Knut. Dei hadde notta seg då han kom.

«Di hev lagt dikka, Knut?» sa Hans.

Knut totte han var kje som han skulde plent i målet.

«E du drukkjen, Hans?» sa han.

«Nei menn, kan eg alli sei eg e antell fudd ell fastande,» sa Hans; «men eg hev noko lite i hovu,» sa han.

«Vi du liggje, ska me ris uppte gjere 'pum seng ti deg,» sa Knut.

«Nei eg vi barre sikkj' er kvil' a bil, å so vi eg gå heimte,» sa Hans. So sette han seg med bordet og halla seg nedpå og la hendene under hovudet; han tulla på ei salme med han sat, det var den salma: «Herre Jesu Krist, du min frelsermand est.» Han tulla på den salma då dei sovna.

Um morgonen sat han likeins. Då dei skulde sjå til han var han avliden.

Dei var so forstøkte for presten den morgonen:

«I nat har jeg mistet en sjæl af menigheden,» sa han og gret og gav seg. Presten het Skjelderup. Han skulde vera so skikkeleg, den presten.

Alt den 4. mai same år som Hans døydde, vert det halde skifte etter han og Ragnhild. Eg nemner nokre av dei mætaste eignelutene som er nemnde i skiftebrevet og koss dei vart verdsette:

De paa pladsen staaende huse bestaaende af

	Rd.	ort.	skil.
1 stue og 1 stolpehus samt fæhus som blev ansat og vurderet til	12		
1 sølvstøb med bogstaver og aarstal 1749		7	
1 forgyldt hals kjæde med laas	4		
1 messing lyseplade			8
1 do av tin			4
1 brun klædning, trøie og bukser		2	
1 undertrøie med sølvknapper	1		

Av anna lausøyre er m. a. dette: 1 brun trøie, 1 brun ulltrøia, 1 kvit vadmålstrøia, 1 par grå buksor, 1 svart silketørklæde, 1 hatt (6 sk.) tvo putor med «wahr», 1 laken, 1 handklæde med saum, 1 «skindblee», 7 par tekoppar, 1 stor kiste med lås og «beslag», 1 skåp, 3 trestolar, 1 liti gryta med skaft (28 skill), og 1 «skindsæk».

Då gjeldi var greidd, var der att 58 rd til bytes mellom ervingane.

Det kan og vera av interessa å vita kva bøker han åtte. Dei bøker eg finn nemnde i skiftet er desse:

Bogen om Kongers Beskrivelse	12 sk.
En stor Psalmebog	8 «
Christi Lidelses Historie	16 «
Den bibelske Kierne	32 «
Den nye Kirkebog	?
De fornøielige Tanker	12 «

Dette er ikkje alle bøkene som Hans åtte. Olav Aas på Kvarstein som ættar frå Hans har ein bibel etter han. Denne må Hans ha gjeve bort før han døydde, sidan han ikkje er nemnd i skiftet.

Religiøse dikt.

Om Kristi død og lidelse.

Mel.: Av Adams fald er plat fordervet.

1

*Der Esekias døde hen, som styrte Juda rige
blandt tyve konger var der en som var rettsindelige.
Det ganske land, lod sørge ham og hen til graven bære,
Hans døde lig de samled sig at gjøre siste ære.*

2

*Han var en from gudfrygtig mand hvorom Guds ånd har skrevet
Han har av ganske Juda land avguderi fordrevet.
Den geistlig stand befaler han at tjene Gud alene,
og kaste vek i Kedrons bek de ting som var urene.*

3

*Han Herrens tempel rense lod og samled alt sit rige.
De kobberstytterne nedslog og hundene tillige.
Den menigmand befaled han, de kom og var tilstede,
med bøn og sang, basuners klang de holde påskeglede.*

4

*Saa vandred denne konge frem og tjente Herren trolig.
Den prægtig stad Jerusalem, den var hans sted og bolig.
Men kjære sjel, betenk det vel i disse siste tide,
hvor jammerlig Guds søn for dig i samme stad mon lide.*

5

*Nu henved attenhundred år vi tenke maa tilbage,
hvordan vor kjære frelser gaar i hans forundringsdage
til staden hen Jerusalem at lide, dø og vinde.
Den blodig sved, den straf han led bør aldrig gaa af minde.*

6

*Den syndens straf med lovens ret, Guds vrede lod sig finde,
da gik han over Kedrons bæk bedrøved udi sinde;
tilforen han med bøn og sang til lidelsen berede,
formanede disiplene at vaage og at bede.*

7

*En helved angest stod han for med jammer ve og klage
han gik ind til en urtegaard udi Getsema hage.
Med blodig sved saa faldt han ned og bad Gud at formilde
den strid saa svar om mulig var — dog ske din rene vilje.*

8

*Derpaa blev Kristus greben fat med dødens grumme fare
ti Judas kom den mørke nat med al sin hele skare.
Han triner frem for alle dem ved kysset ham forraadte;
de han anfaldt med sterk gevalt og bandt ham uden naade.*

9

*Saa maatte det uskyldig lam blandt dennem føres bunden,
endog man aldrig udi ham den minste synd har funden.
Forfærdelig opførte sig de ypperste og beste,
da hver og en ham gjorde mén — særdeles stadens preste.*

10

*Til Annas blev han da henført, til Kajafas deslige
den høie bisp deraf blev rørt, begjæret straks at vide
om han var klog og tjener tog, men til desmer elende
en Peder svor med ed og ord at han ei Jesum kjende(r).*

11

Vor frelser gav da bispen svar: «Det maa alverden vide
at jeg har talet aabenbar og lærte om Guds rige —
i skolen hen og tempelen hvor jøder er at finde
min lærdom sand kan ingen mand benegte nogen sinde.»

12

For dette nu en tjener slog et slag paa Jesu kinde,
og sagde: «Bedre for dit sprog naar saadan folk er inde
Nu falskelig fremstiller sig saamange satans unger». *Man*
rent befant der var ei sandt at faa af deres tunger.

13

Den høie bisp nu spørger her om han Guds søn mon være.
Han svared: «Jeg det vistnok er og komme skal med ære
paa dommens dag med rigtig sag enhver sin løn jeg giver.»
Den bisp blev vred, i hastighed sin' klæder sønderriver.

14

Derpaa var alle ret gesvind med spyd og slag tillige
der var ei set saa grusom ting paa hele jorderige.
som de Guds søn nu gav til løn for sin livssalig lære.
De priset mest hvem kunde best ham spotte og vanære.

15

Til Herrens frygt at gjøre godt de jøder sov sig trætte.
Men se: nu stod de aarle op og blodig synd utrette.
De raabte ud: Han spotter Gud, vi alle det bekjender.
Saa slet bered fra dette sted de ham Pilatus sender.

16

Da Judas dette ret forstod han grued overmaade
at han lod det uskyldig blod saa skammelig forraade.
Han kaster hen i tempelen de syndig blodpenge
og ynkelig ophængte sig hans indvold sig udtrængte.

17

Saa kom da det uskyldig lam hen for Pilato øie,
det ganske folk anklager ham for deres dommer høie;
en løgn saa slem de fører frem, at han lod det fortryde,
at ingen skat er dem tilladt til keiseren at yde.

18

*Pilatus lod tilspørge ham og bad han skulde sige
om han var jøders konge sand og havde noget rige;
han svared' her: «Mit rige er et andet sted at finde
end her paa jord hvor løgn og mord det ganske folk for-
blinde(r)».*

19

*Han og fremdeles svared har: «Jeg vidner sandhed rene
om alle der med sandhed far' tilhøre mig alene.»
Pilatus da gik ud derfra og ingen skyld kan finde.
Til Jesu død han ogsaa bød de selv den sag at vinde.*

20

*De blinde jøder da som før paa Jesu lærdom klager:
blandt folket har han gjort oprør i alle sine dager.
De sagde han i Jødeland har alle steds prædik(k)et.
Da det blev hørt han blev henført og til Herodes skikket.*

21

*Herodes havde før et had til Pontio den herre,
men se, nu blev han meget glad at han bekom den ære
at øve sig bespottelig udi Guds søns elende.
Han spurget har, men fik ei svar, de ham tilbage sende.*

22

*Pilatus kjender Jesus fri og sagde aabenbare:
En straf vil jeg ham bringe i, men siden maa han fare.
Jeg stiller frem en morder slem som er en strikke værdig,
en saadan mand avlives kan, men Jesus er retfærdig.*

23

*Pilatus vandred ind og ud bekymred udi sinde,
og allermest han fik et bud ifra sin egen kvinde:
hun saa i drøm den store synd som de begik forherdig
Hun bad ham: Giv (?) ingen dom, thi fangen er retfærdig.*

24

*De jødepreste nu til mord vil Jesum slet aflive.
De tog det ganske folk med ord: Barabas fri kan blive!*

*Det ord: korsfest har klinget best i alle jøde munde,
thi Jesu krop at hænge op de spared ingenlunde.*

25

*Nu var der ingen Jesu ven, men alle frisk og modig
at hente ris og pisken frem at farve Jesum blodig.
Paa romer skik han straffen fik der var nu ingen orden;
en saadan mand tilredt som han blev aldrig set paa jorden.*

26

*Den skarpe tornekroner maa det helligt hoved bære,
en purpurkaabe ligesaa ham til foragt skal være.
Med bøied knæ de hilsede ham for en jødekonge,
derpaa de slog og spyt udlod med sin urene tunge.*

27

*Nu lod Pilatus denne gang alvorlig til dem sige:
Har I dog set en saadan mand paa ganske jorderige?
Da brød de frem at keiseren vil føre dig i fare,
saa se nu til i hvad du vil, om du vil hannem spare.*

28

*Pilatus grued for det had fra keiseren at høre,
det ord var som et tordenslag i denne hednings øre,
sin domstol saa han træder paa og dødens dom beskriver.
De ham derved til rettersted paa Golgata hendirer.*

29

*Nu var den grumme død tilrest, det maatte hver betragte
nu var forhaanden paaskefest, man lammet skulde slagte.
Et røverpar der ogsaa var paa korsets træ at hænge
vaar sjeleven imellem dem sin aand til Gud opsende.*

30

*Til vidne Jesu var i nød paa korset trende timer
da solen blev som den var død og kunde intet skinne,
forhænget fast i templet brast, af graven opstod mange
den ganske jord med bulder stor blev skjælvende og bange.*

31

*Saa blev da verdens synd betalt og lidelsen fik ende.
Guds søn vi takke maa for alt, og den som ham udsendte.
Men kjære ven, Gud bedre den (som) paany vil Kristum døde
med synden grum han faa sin dom til helved at nedstøde.*

32

*Man grue maa for denne tid, vi gjør os ingen tanke
men strider for det timelig. Og den som mest kan sanke,
berømmet er af en og hver i verdens lyst og glæde;
men alle vil saa nødig til sin syndelyst begræde.*

33

*Dog maa enhver udi sin stand det visselig befinde
at verdens gods ei hjelpe kan til salighed at vinde.
Naar dødens strid indfinder sig, og naadens tid har ende
man aldrig ser sin velstand mer, den sluttes med elende.*

34

*Kjære venner, gjør da bod, lad aldrig synden raade
men bed at Gud for Jesu blod vil tage os til naade.
Et himmelsind sig trenger ind til Jesum allesammen!
paa ham at tro og siden bo udi hans rige. Amen.*

Paaske sang.

Mel.: Fader vor udi himmerig.

1

*O salig tid at tenke paa naar sande kristne op skal staa
og se sin kjære frelsermand i høi guddommelige stand
som haver deres synd betalt og til sin herlighed udvalgt.*

2

*Der Jakobs børn sin broder saa i hvide silkeklæder gaa
at herske i Egypti land, da var han i en anden stand
enn da de solgte hannem hen til fremmed folk og handels-
mand.*

3

*De kom til ham af hungersnød, i deres land var trang for brød
men se hvad glæde sig tildrog da han sig aabenbare lod
at han var deres broder sand, og de fik bolig i hans land.*

4

*Men se, hvad kan vi ligne ved Guds søn udi sin herlighed
hvor mange tusen tjene ham, og alle stemme i med sang
den lammets lovsang idelig som vare skal til evig tid.*

5

*Thi nu er lidelsen forbi, fra tornekransen er han fri,
vor' synder har han klædet rød, og dømte ham til korsets død.
Men han stod op med vunden sag paa vores glade paaskedag.*

6

*Lad os med troens øie se hen til evangelisterne.
Johannes skriver tydelig hvor alting har tildraget sig
at Kristus ved sin guddomsmagt opstanden er og blev opvagt.*

7

*De himmelfyrster blev da ved at spørge hvorfor kvinden græd
hvorpaa med sorg hun svared dem: de har min Jesum taget hen;
derpaa hun vender sig igjen og ser sin rette sjæleven.*

12

*Han spurgte og hvorfor hun græd, og hvad hun vilde paa
det sted,
hun blev da ved det samme sind og sagde: Tog du herren min?
Hun mente det var ikke han, men urtegaardens eiermand.*

13

*Da sagde Jesus lydelig: Maria, rør ei nu ved mig
men gaa til mine brødre kjær' og sig jeg vist opstanden er.
Da kjente hun ham og blev glad og sagde dem den hele sag.*

14

*Hans seirrig opstandelse blev siden af apostlene
prædikket hvor de reiste hen — Samaria, Jerusalem,
de alle steder vidne bar at Jesus vist opstanden var.*

15

*O du almægtig frelsermand som opstod fra de dødes land
bered nu vaare hjerter saa at vi fra synden op kan staa
al tro og leve kristelig i denne syndig verdens tid.*

16

*Os har da Jesu gjort saa vel imod vor dyrebare sjel
og frelst os fra den evig død, fra evig jammer sorg og nød.
O, vender alle sinder hen med lengsel efter himmelen.*

17

*Var Josef sine brødre god, hvad er det vel at ligne mod
naar vi maa faa den naadeløn at blive hos Guds egen søn
der vore venner nu maa bo som er hendød i Jesu tro.*

18

*Paa jorden som vi alle ved er synd og sorg og usselhed
og hvad er vel vor korte tid? En røg, en damp, en frygt, en strid
O hjælp os herre Jesu sød herfra ved en lykkelig død.*

Om skabelsen og syndefaldet.

Mel.: Den signede dag som vi nu se.

1

*Høipriselige herlighed naar man det ret betragte
den første deilig tid og sted, da Herren alting skabte
i saadan stor fuldkommenhed, som værdig er at agte.*

2

*Hvor er jeg synder meget blind om saadan ting at skrive
og hvem har vel kjent Herrens sind at alting skulde blive.
Vi bør derpaa at legge vind Gud lov og pris at give.*

3

*Vel lader Gud ved lærde mænd den sag tilkjendegive.
at tiden var begyndelsen som Moses klart beskriver,
dog er Guds aand alene den som hele verket driver.*

4

*Et ord af Gud saa kraftig var at alting skabt er vorden
der kom et lys saa ren og klar med himmel, hav og jorden,
saa stode alting aabenbar udi sin fulde orden.*

5

*Seks dage blev fuldkommet alt, det mindste med det næste
de hellig engle som ei faldt blev himmelherlig gjæste
men af en jordklump blev udvalgt det sidste og det beste.*

6

*Af samme jord blev skabt en mand, af hannem bygd en kvinde
udi den herlig ægtestand lod Gud dem sammen binde,
den skønne frugt og yndig vand var nemt for dem at finde.*

7

*Saa gik i fryd det ægtepar med sjel og legem rolig,
de fik oplysning som var klar og Paradis til bolig;
de andre ting forbunden var at tjene dennem trolig.*

8

*De fik en sjel af høi forstand, opfyldt af himmelglæde
Gud sagde at den frugt de fandt skal være dennem rede.
Men se, der staar et træ i blandt, deraf skal du ei æde.*

9

*Af englene som forud faldt ned fra Guds himmelsæde,
blandt dennem en fortrød det alt, de var i saadan glæde,
han tog sig paa en orms gestalt og hen til kvinden træde(r).*

10

*Han kom med saadan listig ord og de lod han fremføre:
Vel er nu Edens glæde stor, men den skal blive større;
æd kun af træet, lyd mit ord! Saa lod hun sig forføre.*

11

*Hun selver aad, og gav sin mand et æble udi hænde
De brød Guds bud, saa alle land kom udi synds elende.
De flydde nogen bort paa stand, og da var glæden ende.*

12.

*Den store Gud sig høre lod og straks paa Adam kaldte:
hvo er du som dig foretog og brød det jeg befalte.
Han skylden hen paa kvinden slog at hun ham overtalte.*

13

*Saa var det en bedrøvet sag Guds billede at tabe.
Gud fandt og ei dertil behag dem om igjen at skabe.
men bød de skulde samme dag fra Paradis uddrage.*

14

*Til slangen sagde Herren saa: Du skal forbandet være,
du maa paa jorderige gaa, men støvet skal du tære.
Dit hoved det skal knuses smaa af kvindens sæd med ære.*

15

*Han lagde kvinden korset paa med nød og barselplage
saa kummerlig skal det dig gaa i dine lives dage:
men manden herre være maa og du skal ham behage.*

16

*Gud hen til Adam vendte sig og lod ham det forkynde
at kvinden hun forraad(t)e dig og kom dig til at synde;
da er forbandet jorderig, du skal deraf begynde.*

17

*Af jorden skal du nære dig, den skal dig føden give,
i sved og arbeid kummerlig du skal din tid fordrive,
thi du af jord er skabt af mig, til jord skal du og blive.*

18

*Gud lod indsætte Cerubim, det blinkend sverd at føre
om nogen vilde trænge ind af livsens træ at røre,
da var de engle ret gesvind dem ud igjen at føre.*

19

*Saa kom da syndestanden frem med sine frugter trende
thi døden og fordømmelsen sig lod til alle trænge
og synden bor i mennesken til deres sidste ende.*

20

*Da var en høi bedrøvet tid for mennesken at vente
thi evig død og timelig var al den trøst de kjendte.
indtil Gud lod forbarme sig og os sin søn udsendte.*

21

*Saa blev da lovet kvindens sæd; men aldrig nogen tunge
udsige kan den kjærlighed som Gud os vilde unde,
at sende os en frelser ned som os forløse kunde.*

22

*De som til denne frelser mand sit ganske hjerte vende,
ved stadig tro at tjene ham indtil sin død og ende,
de skal i himlens frydeland med glæde hannem kjende.*

Sødalsvisa.

Om drukkenskaben.

Mel.: Der var i fordoms tid en mand.

1

*O Adams børn og hans afkom som her paa jorden svæver om
og kaldes mennesker,
jeg drister mig enfoldelig en sang at sætte frem.*

2

*Og er min tale ubekvem for lærde folk og høie mænd
som visdom og forstand har nok i valg
dog vil og skal jeg tale som jeg kan.*

3

*Til Paul(e)us jeg først hengaar og laaner af ham nogle ord
som er om kjød og blod, hvor mægtelig de føre krig
mod aanden som er god.*

4

*Ho(e)r, ukyskhed, afguderier, kiev, vrede, trette, had, parti,
ja løgn og avind slem de følges ad, men drukkerskab
er oppermand for dem.*

5

*Se disse ud af hjertet gaar og strengelig mod aanden staar,
ja mod Guds rene bud de støder an. Saa finder man
en hel fortørnet Gud.*

6

*Thi nu er falskhed, løgn og svig hos mange meget brugelig,
men kjærligheden sød, den edle skat, hun er forladt
og mest hos hvermand død.*

7

*Thi hjertet er bedragelig, og synden den forøger sig
nu sterkt i denne tid. I strid vi staar og lykken gaar
for mange underlig.*

8

*Kong Saul førte Herrens krig og det gik hel berømmelig
for ham en liden tid. Saa denne mand kom høit i stand
og vandt et kongerig.*

9

*Men der hans hjerte vendtes hen til had mod David og hans
mænd
og til gjenstridighed, blev han forkast af Gud med hast
som blev paa hannem vred.*

10

*Nu Kongen gik til Endor hen, til troldkvinder og vise mænd,
thi Samuel var død, han kom i krig saa ynkelig
og fik en farlig død.*

11

*Saa er ulydighed en last som denne konge har forkast
thi Guds retfærdighed nedstøder dem som vandre frem
i slig gjenstridighed.*

12

*Nu tenk derpaa o kjære sjæl at kongerne i israël
gik straffen ei forbi, thi intet kjød som bliver fød
er for hans hænder fri.*

13

*Men skylden den er ei hos Gud at syndig lyster bryder ud
saa sterkt i dette land; med løgn og had og drukkenskab
forderves mangan mand.*

14

*Jeg om mig selv beskrive kan, jeg flytted fra en rolig stand
og hel frimodelig gik dristig hen til slige mænd
som stedse fylder sig.*

15

*Ret som en kjærlig egte ven er vellyst i begyndelsen
og som et frugtbart træ da staar i flor og yndig gror
med stor fornøielse.*

16

*I syndig bulder og uro kom jeg til disse folk at bo
og det i tvende aar. Hvor skadelig det var for mig
ei af mit minde gaar.*

17

*Med trudsel og tillokkelser jeg fristed blev af dennem der
til skade og ruin, al fryd og lyst alt haab og trøst
bestod i brændevin.*

18

*Jeg skammes ved at skrive alt, hvordan min velfærd fra
mig falt
i saadan daarlighed, med sorg og ve jeg gruede
at Gud var paa mig vred.*

19

*Fra dette syndig kompani jeg siden slap og blev da fri
thi min samvittighed den banked paa og sagde: gaa
fra dette farlig sted.*

20

*Thi hvor skal vel en synder hen som ingen hjælp fra himmelen
har mer at vente paa; med sorg og ve til helvede
han maatte vist hengaa.*

21

*Derfor maa hver som har forstand forfærdes over dette land
og den ulydighed Gud lide maa og af os faa
endskjønt vi bedre ved.*

22

*Med torden og basuners lyd udgav Gud sine rene bud
seks hundre tusen mand forskrækket stod, de flugten tog
og bjerget stod i brand.*

23

*Den samme lov med ganske flid udraabes og i denne tid
og evangelium, det glade bud med kraft gaar ud
den ganske kristendom.*

24

*De prester som basuner staar, med aandens sverd de folket slaar
og raaber lydelig: Staar synd imod, vend om gjør bod
den stund I haver tid!*

25

*Da siger folket over alt af denne prædikken som faldt
vil jeg forbedre mig; men kjød og blod staar der imod
med sin bestandig strid.*

26

*Endel gaar hjem med saadan sind de vil paa Guds frygt
lægge vind;
men andre, derimod, de siger saa vi vil indgaa
en dram den gjør os god.*

27

*Saa viser kjødet frem sit kram, enhver vil være høit i stand
endel gir verden rum, det er forglemt og aldrig tenkt
at Gud vil holde dom.*

28

*Men Baltasar vellystig sad og da gik fingre frem irad
og gav ham dødens dom; han samme nat henfaldt saa brat
og riget fra ham kom.*

29

*Saa gaar desvær' i denne tid, her findes dem som glæder sig
i drikkehytten slem; men før man ved, de ligger bleg
og maa til graven hen.*

30

*Men Gud som vil vort sande vel har sparet mangen syndig sjæl
ved sin langmodighed, den hellig skrift beviser sligt
paa mangt adskillig sted.*

31

*I hundrede og tyve aar advartes alt det folk der var
i første verdens tid. Saa lang en stund de havde rum
til at forbedre sig.*

32

*Guds ømme hjerte viste sig mod Jakobs børn i Mose tid
og gennem ørken hen, i nød og strid han viste sig
saa faderlig mod dem.*

33

*Han var med dem i Jordans vand, han var med dem i
Babels land
i deres fængsels baand, saa kongerne de gruede
naar Herrens folk de kom.*

34

*Saa har Gud handled naadelig fra skabelsen til denne tid
mod hver forløste sjæl, saa land og vand det vidne kan
han altid vil os vel.*

35

*Men er da Gud saa inderlig godvillig at forbarme sig
mod hver forløste sjæl saa finder man han straffe kan
med sin retfærdighed.*

36

*I syndfloden forgik alt kjød, kun aatte sjele frelsning nød,
de andre døde hen. Sodoma fik sin siste drik
med ild fra himmelen.*

37

*Egypterne fik se sin grav tilsammen i Det røde hav
min israel gik fri. For Josva fod faldt meget blod
den tid han førte krig.*

38

*Jerusalem for Guds foragt ruineret blev og ødelagt
med sverd og hungersnød. Den skønne stad til denne dag
bær' vidne om sin død.*

39

*Om dette skriften vidne bær, men kom lad os betragte her
om vi som lydig faar har gudelig anvendt vor tid
ifra vor ungdoms aar.*

40

*Jeg frygter hjertelig for mig dernæst for ganske jorderig
som staar i syndig stand, om vi gesvind skal stilles ind
at se vor frelsemand.*

41

*Om dristig synder skrevet staar: lu ligge skal som slagted faar
i ildens lue hed. Guds vredes røst er deres trøst
den lange evighed.*

42

*Men kjære venner lyd da mig: lad os indfalde hjertelig
med anger bøn og tro til Jesum Krist de skal forvist
i himmerige bo.*

43

*Da er forglemt al verdens ve, da er vi skilt fra syndere,
o deilig sted at bo. Naar drankere faar evig ve,
da har vi evig ro.*

44

*Og gaar nu lykken slet for mig om jeg i kjød og aandens strid
i verden tumler om saa ved jeg raad naar jeg har haab
at faa en naadig dom.*

*Jeg bede maa til aller sist saa mange jeg har undervist,
ja hver oprigtig sjel: Sky drik og fyld for Kristi skyld
og far saa evig vel!*

O Gud se nu i naade.

Mel.: Jeg raaber fast o herre.

1

*O Gud se nu i naade til dette syndige land
da vellyst overmaade i høi og nedrig stand
saa mange folk forblinder som før syndflodens tid
da baade mand og kvinde, de var ugudelig.*

2

*Gud kjærlig til os raaber: O synder vend dog om
du endnu kan faa naade, betenk din død og dom.
Man ser at en og anden til graven bæres hen,
med bulder og med banden de andre gaar igjen.*

3

*Det er forundelrige: man ser sin visse død,
og enda tør man sige: det haver ingen nød.
Og mange ere døde hen til fordømmelsen
som gjerne vilde kjøbe sig naadens tid igjen.*

4

*Her prædikes, her læres, vi bær det kristne navn
Gud burde lydes, æres vor sjæl til evig gavn
men verdens syndig glæde er for naturen sød
man billig maa begræde en saadan sjælenød.*

5

*Hvor skal jeg mig henvende, jeg arme syndig mand
som selv i min elende mig ei omvende kan.
Guds aand mig ofte tugter at jeg skal synden fly
saa gjør jeg bedringsfrugter men synder dog på ny.*

6

*Jeg skulde lære andre at gaa den trange sti
og dog saa ofte vandre(t) i syndens slaveri.
O Gud mit hjerte bøie, jeg beder inderlig,
send kraft ifra det høie til at omvende mig!*

7

*Hvor skal jeg Gud formilde som ved hans ord saa vel
og handler dog saa ilde imod min arme sjæl?
Den syndig verdens glæde har været mig saa kjær
derover maa jeg græde mens livet i mig er.*

8

*Thi se hvad kan jeg andet, hos Esaias det staar
en synder er forbandet om han var hundre aar.
han maatte til det rige hvor de fordømte bor
var ei Guds ord som siger at naaden den er stor.*

9

*Manasse lod sig vende hen til afguder slem,
han sine børn lod brænde udi Jerusalem.
Han syndet overmaade, han var ugudelig,
men enda fik Guds naade der han ydmyget sig.*

10

*Og naar man ret betenker da Babels konge kom
med sterke kobberlenker og spændte om hans haand
den jammer, ve og klage udi hans fængsels-stand
at han i sine dage forførte Juda land.*

11

*En Peder græd saa saare da han den ene gang
som en elendig daare forsvor sin frelsermand.
Hans fald bekjent er blevet saa lenge verden staar,
men jeg i synd har levet halvtredsenstyve aar.*

12

*Saa mange naadens dage er alle nu forbi,
vil Herren regning tage hvad synd jeg er udi,*

*da er det af mig blevet saa meget slet berømt,
det onde er bedrevet, det gode er forsømt.*

13

*For syndens store mengde der er som havets sand
og evighetens lengde maa grue all forstand,
thi naar vor tid er omme, da frelser ingen bøn,
det heder: se jeg kommer at give hver sin løn.*

14

*Guds hellig lov forklarer enhver skal faa sin ret,
samvittigheden svarer: du har gjort det og det,
du har fortjent at lide, og satan edsker dom,
hvad vil en synder sige som ikke vender om?*

15

*Derfore maa i tide en synder søge raad,
og dette maa han vide med anger bøn og graad
at Jesu blod det rene som ned paa korset rand,
det middel er alene for Gud som frelse kan.*

16

*O Jesus all min glæde, jeg beder inderlig:
naar jeg for dom skal træde vær du min talsmand blid;
iblandt den store skare, den trøst er overalt
naar du for mig vil svare: hans synd den er betalt.*

17

*O, lad mig naade finde, o, lad mig gjøre bod,
o, lad mig overvinde mit syndig kjød og blod,
fra verden mig bevare, jeg er deraf saa kjed,
o, at jeg maatte fare med Simeon i fred!*

18

*Dit tempel og din bolig hvori jeg mangen gang
har været glad og rolig og tjent mit brød med sang
o hjælp hver sjel derinde som der har rum og sted
i dødens strid at vinde den evig salighed.*

Verdens kjærlighed.

Mel.: Vaagn op og slaa paa dine strenge.

1

*O rigdom, vellyst, verdens ære, hvor underlig er din gestalt
hvor elskeligen har du været ifra den tid da Adam faldt,
hvor mange tusen tjene dig og allermest i denne tid.*

2

*Thi nu er verden høi af alder og hendes børn utallig er.
endog den vist forgaar og falder, saa elsker man den brud
saa kjær;
i tusental den staar i flor og trenger Kristum og hans ord.*

3

*Den fik en verdens levemaade, er ganske ret beklagelig,
de haaber salighed og naade foruden at omvende sig;
i den indbildte døde tro, de lever baade glad og fro.*

4

*Kong Alexander blev saa mægtig særdeles udi tolvaas tid.
han undertvang de konger prægtig, fik mest alverden under sig,
saa ære, vellyst, gjerrighed har og paa jorden fundet sted.*

5

*Som Absalon med raad og renke fik folkets hjerter svigelig
det ganske rige til ham vendte og han blev selv ulykkelig,
Hans fader, den trofaste mand, fik rømme af sit eget land.*

6

*Saa maa Guds ånd bedrøvet vige af hjertet med sin sande fred,
og i dens sted vil sig indsnige den sterke verdens kjærlighed;
saaledes vinder kjødet pris, men aanden kommer til forlis.*

7

*Endel af gjerrighed bedrages, endel faa et vellystig sind
endel med æresyge plages og tragter efter høie ting
saa bliver verden dem en mø hvormed de leve vil og dø.*

8

*Den æregjerrig søger nøie at alle om ham sige kan:
Den kloge, vise, store høie han var og er en mægtig mand
han levet har saa priselig, han haver meget efter sig.*

9

*En pengegjerrig af de rette, han pønser dag og nat derpaa
hvor han sin mammon kan udsette at han fuld valuta faa
men de som er i nød og trang han lader gjerne gaa sin gang.*

10

*Den pengegjerrig elsker saare sin mammon og sin verdens skat;
enddog han er for Gud en daare, saa har han omsorg dag og nat
for denne verdens sølv og guld som er hans sjel saa svigefuld.*

11

*Med pengelaan, med sum og rente, med sved og arbeid idelig
med alt det hjertet kan optænke de søger at faa under sig
de gaar til folk som er i nød, de pleier helst at give kjøb.*

12

*En ret vellystig ved at rende hvor syndig selskab findes kan;
men denne lyst faar ofte ende med skjændsel, armod, spot
og skam.
Og nu i siste verdens tid den hersker overflødelig.*

13

*Saa bliver hjertet som en kilde hvoraf udflyder raaddent vand,
til leg og lyst og bryllupsgilde maa alting være høit i stand,
da skal Guds gaver staa bered til idel overflødighed.*

14

*Naar man vil hen til vellyst vende, da skal de beste
klæder paa,
men naar man sine dage ende, da går det ingenlunde saa:
vi svøbes i en linned klud og maa med sorg til graven ud.*

15

*Velan I rige, tenk paa dette som staar udi Guds rene ord:
Gjør godt og bliver ikke trette den stund I bo paa denne jord
I visseligen faa igjen belønningen i himmelen.*

16

*Sakæus hørte Kristi tale som ham saa nær til hjertet gik
at han lod byde og befale hans halve gods de fattig' fik
hvorover han paa samme sted blev lovet evig salighed.*

17

*Du æregjerrig kast et øie paa Haman i Asveri tid
der skal du se og skue nøie hvad verdens ros kan hjælpe dig.
Nei, raab til Gud med Abraham at du er støv saavel som han.*

18

*Det er umulig at fortelle hvor stor mangfoldig synden er,
af gjerrig' og vellystig sjæle den ganske jord opfyldes her
og tenker det har ingen nød for synden og den evig død.*

19

*De gaar til Herrens hus og kirke og laaner øre til sin prest,
men verdens kjærlighed den sterke, (den) smager dennem
aller best,
thi naar gudstjenesten er endt, da er det salig ord forglemt.*

20

*Til Herrens bord de ogsaa vandre og synes meget gudelig.
Nu vil vi gaa, nu gik de andre, saa taler de imellem sig.
Men siden har de samme sind at vandre fort i synden blind.*

21

*Men ak, hvor lenge vil I spare omvendelsen, betenk nu det;
de ninivitter blev advart aleneste af en profet.
Men dette land i synden gaar og bliver verre aar for aar.*

22

*Gaa hen, bese de dødes graver, der ligger mang en mægtig mand,
Betenk du alt af Herren haver, det visselig tilhører ham,
og sig til Gud ydmygelig: Lov, pris og ære være dig.*

Den rette kristenkjærlighed.

Mel.: Sjunge vi af hjertens grund.

1

*O du skjønnne kjærlighed, aldrig jeg din lige ved!
Vel er troen ene den hvorved vi faar himmelen,
men hvor finder troen sted uden kjærlighed er med
udi sand oprigtighed?*

2

*Kristus blev til verden fød og af kjærlighed er død.
Efter Kristi himmelgang, da var denne dyd istand,
da var folk samdrægtelig uden hyklery og svig,
ja, det var en sommertid.*

3

*Hvor apostlene drog frem, aanden kraftig fulgte dem.
Kristi lærdom var bekjent, mange tusen blev omvendt
ordet da fik rum og sted troen vokste og blev ved
i bestandig kjærlighed.*

4

*Om de led forfølgelser af saa mange hedninger
maa dog hedninger tilstaa saadan folk de aldrig saa
som de første kristne var, fremfor andre pris de faar
udi nogle hundred aar.*

5

*Men nu er det ikke saa, nu maa kjærlighed forgaa,
nu er det som vinters tid, thi nu skraber hver til sig.
Rigdom, vellyst, syndig id søger folk med ganske flid
nu i siste verdens tid.*

6

*Folket haver denne tid Herrens ord saa rigtig
som skal holde dem i tugt men det bær' saa liden frugt,
den livsalig frugtbar sæd aldrig faar i hjertet sted
uden kristen kjærlighed.*

7

*Guds apostler i sin tid lærte folk almindelig,
reiste vidt i verden om, alle steder hvor de kom
og utsaadde aandens sæd, alt hvor meget ondt de led,
raabte de om kjærlighed.*

8

*Pauehus af høi forstand som var Guds udvalgte mand
taler saa frimodelig at man maa forundre sig
hvor nødvendig ting det er inderlig at have kjær
Gud og alle mennesker.*

9

*Om jeg var saa vis og klog at jeg talte alle sprog,
andre var vel glad derved, dog var Herren paa mig vred
om min røst paa jorden klang som man hørte englesang
havde jeg ei kjærlighed.*

10

*Her beskriver han saa klart kjærligheds natur og art
at den først lang modig er, taalig, venlig mod enhver,
den er altid fredelig, den ved sandhed glæder sig,
den er uden list og svig.*

11

*Han fremdeles talet har: Om han rig i verden var
og gav det altsammen hen til en fattig kristen lem,
om hans legem stod i brand, var ei kjærlighed hos ham,
blev han en unyttig mand.*

12

*Peder, som den eldste var, troligen formanet har:
Fremfor al den ting I ved, hav en kristen kjærlighed;
elsker Gud ihvor det gaar, synden mindre fremgang faar
naar I dette ret forstaar!*

13

*Men Johannes ogsaa ved om den egte kjærlighed
thi han sankede med lyst denne dyd av Jesu bryst,
og han var særdeles den som der staar at frelseren
holder for sin beste ven.*

14

*Han om kjærligheden sød har prædikket til sin død,
idelig han bliver ved sand oprigtig kjærlighed.
Verdens lyster skal forgaa, de Guds vilje gjøre maa
skal til evig tid bestaa.*

15

*Men det er beklagelig nu med folk i denne tid,
thi den sterke gjerrighed har forstyrret land og fred
løgn og had, vellystig sind trænger sig i hjertet ind
saa man gaar i synden blind.*

16

*Mange tusen lidet ved af den sande kjærlighed
naar man elsker kun sin ven som kan elske os igjen
med vellystig glæde stand, han til os og vi til ham
for at synden vokse kan.*

17

*Men o kjære venner hør: hedninger det samme gjør.
Er vi kristne, er det saa, bør vi slægte Kristum paa.
Er han vores høie prest, sømmer det os allerbest
at vi elsker hanem mest.*

18

*Han forlod sin herlighed, kom til os paa jorden ned.
Adam var af Eden rømt, alt hans afkom var fordømt,
gik saa hen i vores sted og frivillig døden led
udaf idel kjærlighed.*

19

*Enda mer man undres maa: der han verden ret besaa
laa den i sit eget blod, var hans vilje rent imod.
Naar de saa hans guddoms kraft har endel av denem sagt
at det var med satans magt.*

20

*Han forligte os med Gud saa at synden slettes ud,
og vi er i naadestand om vi trolig tjene ham.
Men hans bud vi holde maa og hverandre elske saa
som vi vil os selv skal gaa.*

21

*Lær da heraf Kristi sind: naar at folket var saa blind
de ham slog ihjel af had, han igjen for denem bad.
Alt hvad han i verden led: løgn og mord, blev han ei vred.
Var det ei taalmodighed?*

22

*Han til verden given var som en engel ren og klar.
Vi som børn maa lyde ham mens vi er i vredens land,
om det er mod kjød og blod elske dem oss er imod
og mod alle mild og god.*

23

*Er vor næste paa os vred, prøv da paa taalmodighed
er han sted i nød og trang, hjælp du hvo som hjelpe kan.
Vandrer han i synden vild, red ham ud som af en ild
saa er Gud os god og mild.*

24

*O du kjærlighedens Gud: hjælp din arme kristen brud
at vi kunde elske dig udaf hjerted inderlig
og vor næste ligesaa, at vi salig blive maa
naar vi skal af verden gaa.*

Denne er avskriven etter Birketveit-oppskrifti. Tønnesen har berre 16 vers. Men dei tri siste versi hans finst ikkje i Birketveit-oppskrifti. Dei lyder so:

25 (14 i T.)

*Kjærlighed maa strekke sig til enhver almindelig
ei alene til sin ven — det er let at elske den —
men at ville denem vel som for uden ret og skjel
vil os gjerne slaa ihjel.*

26 (15.)

*Er det vor natur imod er det tungt for kjød og blod
o, saa tenk hvad Jesus led med saa stor taalmodighed;
legger derpaa alle vind lader dette himmelsind
i vort hjerte trenge ind.*

27 (16.)

*O, du kjærlig sjæleven som kom ned fra himmelen
du, som døden for os led af saa stor en kjærlighed
hjælp os al vor livsens tid til at leve broderlig,
siden evig love dig.*

Salige er de øine som se det I se.

(Luk. 10 k. 25 v.)

Mel.: Jeg beder dig min Herre Gud.

1

*Den store høie majestæt som alting kan regjere,
han har og alting dannet ret sit høie navn til ære,
han sette lod på himmelen de store lys at brende,
og der han skabte mennesken, da fik de ogsaa tvende.*

2

*De begge er subtile skabt med vand og klare stene
at mennesken kan se saa klart hans salig ord det rene,
og derudaf at lære saa den stund de er i live
saa de den rette vei kan gaa og siden salig blive.*

3

*Men Adam og hans brud fik se den deilig frugt og blade,
og der de saa kundskabens træ, da saa de sig til skade,
saa har og hele Adams æt bekommet sorg og møie
for de har ikke sigtet ret med sine tvende øine.*

4

*Derfor vil jeg en syndig mand for eder staa til rede,
om min begjæring hjælpe kan, da vil jeg alle bede
som har Guds rene billed mist og syndens lyster føie
at I vil se til Jesum Krist med troens klare øie.*

5

*Han er det rette verdens lys og alle englers glæde,
faar han i vore hjerter hus, da lærte vi at bede.*

*De gamle fædre ønskede, de konger ligemaade
de maatte ham i kjødet se, men ei det maal opnaade.*

6

*Forgjættelsen og løfterne med troens øine klare
lod Abraham igjennem se, da saa han aabenbare
den dyrebare kvindens sæd som synden skulde bære,
derfor er han i evighed nu hos sin frelser kjære.*

7

*Det var en deilig ting at se naar Aron selv indginge
i helligdommens inderste med stads som kunde klinge;
Men Moses saa dog bedre an sin frelser mand at tjene
end nyde alt Ægypti land og eie det alene.*

8

*Den dronning af Arabi land til Salomon lod sige:
Af herlighed og af forstand har jeg ei set din lige;
men David sagde ikke saa, han ønskede at træde
herfra og for Guds ansigt staa at skue ham med glæde.*

9

*De hyrder udi Betlehem lod englene ledsage,
de saa med øiet frelseren i hans fornedringsdage.
da var hans tilstand ikke stor, som verden det vil have,
dog trende konger til ham for som gav ham skjenk og gave.*

10

*Men Simeon den gamle mand bekom en hjertens glæde,
han ved Maria kirkegang kom frem og var tilstede,
der han paa armen fik guds søn, han ønsked inderlige
at maatte dø og faa den løn at se ham i hans rige.*

11

*De tredeve og trende aar han lægte mange svage
og efter han opstanden var de fyrretyve dage
sit hellig embed har han ført i verden blandt dem alle
saa folk tilstod der var ei hørt på jorden saadan tale.*

12

Han red ind til Jerusalem og blev der set af mange, saa frydelig kom folket frem med psalmer og med sange men da kom syndens byrde frem, Guds straf og store vrede som lod angribe frelseren og ynkelig tilrede.

13

Disiplene hans egne faar da lidelsen begyndte: en ham forraadte, en forsvar, de andre fra ham rømte; da var det ingen lyst at se ind i Getsema have, der laa alverdens frelsere som en fordømte slave.

14

De kvinder i Jerusalem med graad og megen klage fik se ham der han ledes hen igjennem stadens gade. Han sagde: Græd nu ei for mig thi jeg udstaar min pine, men heller nu fra denne tid begræde dig og dine.

15

Herodes saa ham og blev glad med en nysgjerrig glæde man frygter den kom til en stad hvor de er vandt at græde thi han med idel spot og skam sin frelser lod traktere, derefter lod de alle ham til dommeren levere.

16

Pilatus ham beskue lod udi det blodig gilde den grumme hedning da tilstod han var tilredet ilde, da var det ynkelig at se hvad synden kan udrette at Gud blev ført til korsets træ og lod sit liv tilsætte.

17

Maria gik til graven hen og fik den første grøde, hun saa sin rette sjæleven opstanden fra det døde; men der hun hanem kjendte ret, da løb hun til de andre og der hun sagde denem det lod de til graven vandre.

18

Til Emaus gik tvende mænd og talte med hinanden om Kristus i Jerusalem, blev død og var opstanden; da kom han selv og gav paa stand den hele sag tilkjende, de fik en kjærlighed til ham saa deres hjerter brænde.

19

*Zakæus gik op i et træ thi han var selv saa liden
der fik han se sin frelsere og trode paa ham siden.
Sin halve rigdom han tilbød de fattige at give,
der han blev lovet trøsten sød at han skulde salig blive.*

20

*Halvfjerdsinds tyve lærde mænd lod frelseren udskikke,
saa reiste de frimodig hen at lære og prædikke.
De lod i hver en stad og by det salig ord udbrede,
da de fik djæвле til at fly, de kom igjen med glæde.*

21

*Da sagde Jesus til dem saa: Lyksalig frem for andre
er I som ser og skue maa at jeg paa jorden vandre
thi mange nu er døde hen som havde ventet saare
at se den dag maa komme frem som var min mandoms aare.*

22

*En Saulus saare stolt uddrog at binde, myrde, skjænde
saa mange som sig foretog at Jesu navn bekjende,
men der han hørte Kristi røst blev han saa heftig bange
at han begræd sin syndelyst og saa omvendte mange.*

23

*I Guddoms ære skinnende som solens straalere klare
fik Jakob, Hans og Peder se vor frelser aabenbare.
Paa Tabor's bjerg de vilde bo der Kristus var tilstede, —
ja de som dø i samme tro skal nyde samme glæde.*

24

*O, lad os gjøre flid dertil vi kan hos Jesum blive;
naar oiet os forarge vil, det heller ud at rive;
vi ved jo vist det bedre er mod synden her at vende
end efter tiden komme der vaar hele krop skal brænde.*

25

*O kjære verdens frelsermand; før mig paa rette veie
du ved at jeg i verdens land saa lidet har at eie;
men naar jeg dig besku maa udi dit himmel sæde
saa agter jeg som raaddent straa den hele verdens glæde.*

En rigsdag i høiden.

1

*En rigsdag i høiden er bleven besluttet
hos kongen udi det himmelske land
at han vil nedkomme med mange gang tusen
og holde til doms baade kvinde og mand,
med basuners røst, de troende til trøst,
de vantro til anger og skrek udi bryst.*

2

*Al verden skal fyldest med basuners røster
og andskrig skal høres til lands og til vands.
Ja havet og jorden med kirker og klostrer
de skulde fragive de døde forsaant;
de skulde opstaa baade store og smaa
saa mange som menneske-sjæl have maa.*

3

*Kongen selver paa domstolen sidder,
hans ansigt det skinner af vrede og naad'
han sine faar skiller fra sine gjeder
som her haver brugt mange listige raad,
da skulle de gaa til svaavelsjøen blaa
og aldrig Guds ansigt mer skue at faa.*

4

*Gaar bort I forbanded som aldrig har viset
mig nogen velgjerning blandt lammerne min'.
I have mig fra eders døre bortjaget
I skal nu i himmelen ei slippe ind
Men helvedes dør Jer aaben staar før
med svaavelblaa brynde og brændende glør.*

5

*Kom hid I min faders velsignede venner
som har været trofast og lydet min røst.*

*Jers navn er optegnet, jeg eder vel kjender
thi skulle i faa baade glæde og trøst.
Jeg rekker jer min hand, kom til mit frydeland
med skinnende klæder og palmer i hand.*

6

*Ak mildeste Jesus, forøge os troen
at vi maa beredte og vaagende gaa,
at vi ei forlore vor saligheds krone
men vi kan erlange det saligheds maal.
O ræk os din haand du vor Gud og mand
og led os til himlens lyksalige land.*

7

*O hellig, treenige Gud i det høie!
O hellige, store almægtige Gud
vore knæ vi ydmyggelig for dig nedbøie
o, hjælp os af naade at redde os ud
at vi samtlig tilig maa synge liflig
trehellig for stolen med frydefuld skrig.*

8

*Hvad er det vi have i verden for bolig:
en jordiske hytte, et brusende hav.
Lad os i Guds vingaard arbeide saa trolig
at naar vi det jordiske takke skal af
vi findes da maa med prydelse paa*

9

*Brudgommen engang paa døren har banked,
fem kloge jomfruer gik hanem i mod.
Fem daarlige sagde: Skaf olje i vor lampe!
Men dette tog ikke brudgommen imod.
De gode fik trøst som lydet hans røst
hin' maatte bortgaa uden glæde og trøst.*

10

*Den vise mand Syrak i sin bog saa taler:
O søn, kom de siste ting altid i hu!
At synde af ondskab du vist nok aflader,
langt mere at synde ei komme ihu.
De ting bør enhver betenke især:
det døden og dommen og evighed er.*

11

*Apostelen Paulus hans ord jeg erfarer
til de filipenser som lydende er:
Han siger jeg haver stor lyst at henfare
og være med Kristo min frelsere kjær.
Jeg ønsker saa hardt langt bedre det var
at være (hos) Kristo i herlighed klar.*

12

*Johannes saa i Aabenbaringen skriver:
O, salig er de døde i Herren der hen.
Om de udaf arbeide troligen hviler,
saa skal deres gjerninger hvile med dem.
De skulle staa op med sjæl og med krop,
i himmelen evig belønnes med godt.*

13

*O kom da vor brudgom! med bruden vi raaber.
Bønhør os vor frelser, bønhør os vor Gud.
Dit hørende øre bøj ned til vor raaben,
du er jo vor brudgom, og vi er din brud.
Før os til din sal blandt englernes tal
hvor vi i al evighed prise dig skal.*

14

*Til slutning: hvor lange vi her skal hensvæve
vil døden os engang tildrikke en skaal.
Lær os saa at stræbe i verden at leve
at vi kan erlange vort saligheds maal
som fører af nød til glæde saa sød
som evig vedvarer i Abrahams skjød.*

Prent og oppskrifter.

Sume av dikti til Hans i Hagen har vore prenta. Soleis Lofthusvisa. Ho er prenta i 1787 same året ho vart dikta. Eg har ikkje funne henne heil andre stader enn på Universitetsbiblioteket. Truleg har Struensee-visa vorte prenta sameleis, men eg kjenner ikkje til det.

Ein *J. K. Tønnesen* prenta i 1883 hjå Johansen og Tangen i Kr.sand åtte av songane til Hans i Hagen. Dei kom som lause skillingsprent. Då eg i 1914 arbeidde med å samla dikti til Hans, kom eit av desse flagrande mot meg på gata i Kr.sand. Det er det einaste eg har fått tak i. Resten måtte eg skriva av på Universitetsbiblioteket. Dei han prenta var:

1. Der Esikias døde hen.
2. O salig tid at tenke paa.
3. Høipriselige herlighed.
4. O Adams barn og hans afkom.
5. O Gud se nu i naade.
6. O rigdom, vellyst, verdens ære.
7. O du skjønne kjærlighed.
8. Den store høie majestæt.

Tellef Kristensen Gill fekk i 1886 prenta tvo av songane til Hans: O Gud se (nu) i naade og O Adams børn og hans afkom, (Gåseflå og Sødalsvisa). Men det er ikkje avtrykk etter Tønnesen, endå dei bae tvo finst i hans samling. Tønnesen har ikkje teke med dei versi i Sødalsvisa der Hans fortel om seg sjølv (vers 14—19). Ordningi av versi er ei heilt onnor, han tek med berre 23 vers, medan Birketveit boki har å seia det dobbelte, 45 vers.

Knud Jørgensen var lærar. Han var frå Støldalen i Iveland. Han vart seinare lærar i Tveit og budde på Kostøl og skreiv seg då Knud Jørgensen Kostøl. Der vitja eg han i 1913 eller 14 og fekk då av han visa Hans i Hagen dikta om første kona si Ingeborg Olsdatter. Han hadde fenge henne prenta i Kristiansand hjå Johansen og Tangen, men årstal er ikkje påført. Vers 17 har ikkje han med. I oppskrifter som er nedskrivne etter minnet, kunne lett falla ut eit eller fleire vers.

I boki av *Gunnvald og B. J. Kvarstein: Fra kirke og kristenliv i Vennesla* er ogso denne visa prenta. Dei har med alle versi, men verseskipnaden er ein annan. Summe av versi er og noko ulike i formi. Dei har og teke med brotstykke av nokre andre av dikti til Hans.

Henrik Wergeland skreiv om Lofthusrørsla. Han har kjent Lofthus visa av Hans i Hagen og hermer gong på gong vers etter han for å sannprova det han har sagt.

Søren Jåbek skreiv og i *Folketidende* i februar og mars 1875 ei lang artikkelrekkje om Lofthus striden. Han ogso hermer mange av versi til Hans i Hagen. Han fortel ogso at han kjende ein av sønene til Hans som i 1820 åri heldt privat skule i Mandal. Han var endå betre visediktar enn faren, seier han.

Elles so har det no i dei seinare år i Kristiansands-avisone ofte vorte skrive om Hans i Hagen, og det har vorte hermt småvers og stundom heile songar av han. Eg kan ikkje her nemna dei alle.

I *Bidrag til Agders Historie* hefte 7-1927 «Byggedikting frå Agder» har eg teke med visa hans om gardane i Vennesla.

Oppskrifter av visone til Hans i Hagen har ein funne i mange bygder her på Agder. Forutan Vennesla ogso i Søgne, Laudal, Finsland, Greipstad, Hægeland, Iveland og Åmli. Mest hjelp har eg havt av ei visebok frå Birketveit, som Olav Birketveit, Iveland, har vore snild å låna meg. Ho er på 66 sidor, og inneheld 8 av songane hans. Soleis Struensee-visa som er 74 vers. Handskrifti er grei og tydeleg. Songane er skrivne 1842—44. Eg har mest støtt nytta den form songane har her. 6 av dei er dei same som J. K. Tønnesen har prenta i 1883, men form og verseskipnad er ofte ulik. Birketveit oppskrifti er jamleg den beste, og eg har mest halde meg til den. Skulle eg skriva merknader og jamføre dei ymse oppskrifter ville det taka so mykje rom at eg har late det vera.

Attersyn.

Siste halvpart av 1700 talet, den tidi då Hans i Hagen levde, var det ingi sterke litterære interessor her i landet. Me hadde mist det norske målet som litterært mål, og bokmålet eller dansken var ei tvangstrøye som lite lokka til litterære bragder. Straumdragi frå opplysningstidi i mellom- og vest-Europa når nok hit og, og det vert skipa boksamlingar og lese-ringar isume av bygdene og vel i dei fleste byar. Folkevisediktingi var det å seia slutt med, men folkevisone vart nok sungne enno, likeins stev, dei vart nok både dikta og sungne, allvisst i dei indre Agderbygder. Folk måtte syngja og difor var det trong om songar og åndelege visor attåt salmane som vart sungne i kyrkje og skule. Hans i Hagen har dikta songane sine til kjende tonar. Målbunaden var framand, men sume av emni var frå heimetraktene og diktaren ein kjend bygdemann, det gjorde alt sitt til at dikti hans vart kjende, sungne, og spreidde. Sjølv var han ein framifrå songar, og når han då attåt song sine eigne songar, samla songen hans større interesse. Og folk fekk avskrifter av songane hans eller song etter minne det dei hadde lært. Gjetordet om denne kjende klokka-ren og bygdediktaren spurdest i grannebygdene.

Skal me døma rett om Hans i Hagen må me kjenna samtidi hans og det miljø han levde under. Han var eit barn av si tid. Dansken var det litterære målet, og Hans ein ulærd mann. Difor er det ikkje anna venta at det klikkar for han stundom. Betre var han når han slepte seg til på bygdemålet, men det var diverre so sjeldan og det meste av dette har ikkje vorte nedskrive i samtidi. Det er truleg ikkje so mykje litteratur han har havt høve til gjera seg kjend med utan om den religiøse litteratur i Bibel og salmebok. I denne religiøse litteraturen er det han har henta sine emne og sine mønster. Han har tydeleg kjent både Kingo og Petter Dass.

Men i Lofthus visa kan me tydeleg sjå påverknaden frå folkevisone. Både versemålet og omkvedet minner om folke-visa.

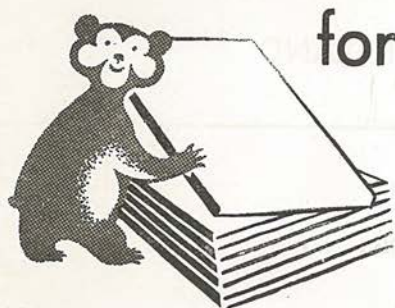
Men når han slepper seg til på bygdemålet som sume av desse mindre dikti, då fær dikti både farge og dâm. Det gjev

oss lov til å tru at om Hans hadde levt i ein tidbolk då han kunne nytta heimemålet og fått ein grand bokleg lærdom, ville han kunne vorte noko meir enn ein bygdediktar som ein no må rekna han for.

Hans sat helst trongt i det økonomisk, han hadde kone og ein stor barneflokk å syta for og lite jord å dyrka. Og lærar og klokkarløni var liti, so ho rakk ikkje til. Difor måtte han på bygdi taka daglønсарbeid, der det fall. Ofte har han og lote teke imot sælebotsgåvor, det høyst i Venneslavisa hans. Det vart berre i fristundene han fekk dyrka versekunsti. Og løni var sikkert liti. Det vart vel sjeldan meir enn eit gjestebodsmåltid og nokre drammar attåt. Desse siste løyste vel songmålet hans, men det er tvilsamt om diktargåva hans vaks ved det. Men ank og sår trege drog dei tidt etter seg.

harde
plater

for

bedre
bygg!

NORSK WALLBOARDFABRIKK

VIKELAND

A/S VIGELANDS BRUG

ALUMINIUMFABRIKK

VIKELAND

